

Mezinárodní rozvojová studia

Katedra geografie

Přírodovědecká fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Analýza současných globálních problémů

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Vypracoval: Jan Kratochvíl

Olomouc 2007

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Analýza globálních problémů“ jsem vypracoval samostatně a veškeré použité prameny jsem uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci dne 9. května 2007

.....

podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěl vyjádřit poděkování vedoucímu bakalářské práce Doc. Pavlu Nováčkovi za odborné vedení a cenné rady.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra : Geografie

Školní rok: 2004/2005

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro **Jana Kratochvíla**

studijní obor: Mezinárodní rozvojová studia

Název tématu: **Analýza současných globálních problémů**

Rámcová osnova:

1. úvod
2. globalizace světového vývoje
  - a. vznik a vývoj globalizace
  - b. působení globalizace
3. globální problémy
  - a. přírodně-sociální problémy (populační problém, potravinový problém, energetický problém...)
  - b. intersociální problémy (zadluženost, zaostalost)
  - c. antroposociální problémy (chudoba, šíření epidemii, terorismus..)
4. ekologické problémy
5. závěr

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah průvodní zprávy: 10 000 – 12 000 slov

Seznam literatury:

Gore, Al, *Země na misce vah*. Argo 2000, ISBN 80-7203-310-7

Globální problémy a roz. spolupráce, vydal Člověk v tísni 2005, ISBN 80-86961-00-1

KAŇÁKOVÁ N., *Globální problémy*. Ostrava 2004, ISBN 80-248-0681-9

ANTOŠOVÁ N., *Globální problémy lidstva*. Ostrava 2006, ISBN 80-248-1048- 4

Časopis Týden

Časopis National Geographic

Vedoucí bakalářské práce: Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Datum zadání bakalářské práce: 2. května 2005

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2007

.....
vedoucí katedry

.....
vedoucí bakalářské práce

V Olomouci dne 2. května 2005

Obsah

1.	Úvod	8
2.	Globalizace	9
2.1.	Vznik a vývoj globalizace	9
2.2.	Působení globalizace	10
3.	Globální problémy	12
3.1.	Přírodněsociální problémy	15
3.1.1.	<i>Populační problém</i>	15
3.1.2.	<i>Potravinový problém</i>	17
3.1.3.	<i>Energetický problém</i>	19
3.2.	Intersociální problémy	22
3.2.1.	<i>Problém globální zadluženosti</i>	22
3.2.2.	<i>Problém zaostalosti rozvojových zemí</i>	25
3.2.3.	<i>Globální problém světové války a míru, jaderných případně jiných globálních konfliktů</i>	26
3.3.	Antroposociální problémy	28
3.3.1.	<i>Chudoba</i>	28
3.3.2.	<i>Problém šíření epidemií</i>	30
3.3.3.	<i>Problém terorismu</i>	32
4.	Ekologický problém – Globální hrozba	34
4.1.	Skleníkový efekt	34
4.2.	Globální oteplování	35
4.3.	Globální hrozba	36
4.4.	Znehodnocování lesů	41
4.4.1.	<i>Likvidace Amazonského deštného pralesa</i>	42
4.5.	Ničení životního prostředí	43

5.	Pohled do budoucna	45
5.1.	Biotechnologie	45
5.2.	Bionafta	46
5.3.	Etanol	48
6.	Závěr	49
7.	Shrnutí	50
8.	Summary	51
9.	Použité zdroje	52
10.	Přílohy	55

1. Úvod

Cílem této práce je přiblížit obecnou charakteristiku a výčet dnešních problémů, které jsou nejvíce diskutovány a týkají se nás, lidí. Je velmi obtížné vyčlenit a vypsát veškeré problémy které se na světě dějí, proto se práce zaměřuje na problémy s co nejvýstižnějším a nejstručnějším výkladem.

V první části se práce zabývá globalizací, jejím působením, vznikem a stručným vývojem. V druhé kapitole jsou vyčleněny globální problémy, které jsou rozděleny do 3 skupin (přírodněsociální, intersociální a antroposociální). V prvních bodech jsou stručně nastíněné současné problémy. Druhá polovina práce podrobněji zpracovává tematiku ekologických globálních problémů.

V současnosti existuje plno článků a publikací, které se týkají globálních problémů. V posledních desetiletích dvacátého století dostává vývoj světa novou globální dimenzi. Nacházíme se v období globální revoluce a v novém tisíciletí přišla globální společnost, pro níž je typická globální konkurence, globální komunikace, globální životní styl, globální vzdělání atd...., na druhé straně však ale i globální problémy.

Dvacáté století bylo svědkem mnoha význam vědeckých objevů, které zmenšily svět (svět se stává globální vesnicí). Každá nová generace vyrůstá ve světě, jehož kultura, životní styl i sociální infrastruktura se stále více liší od generace předchozí. Technika, vzdělání, cestování a moderní komunikační prostředky ve vzájemné součinnosti úplně změnilы význam času a vzdálenosti a způsobily dalekosáhlé změny.

Termín globální problém je použit ve vztahu ke dvěma jevům. Zaprvé, jsou to problémy, které jsou transnacionální, tzn. že překračují politické hranice (hranice země). Tyto problémy ovlivňují jednotlivce ve více než jedné zemi. Jasným příkladem je znečištění ovzduší produkované továrnou v USA a zanesené do Kanady. Za druhé, jsou to problémy, které nemusí nezbytně překračovat hranice, ale ovlivňují velké množství jednotlivců na celém světě. Například k etnickým konfliktům a porušování základních lidských práv může docházet v rámci jediné země, ale mají dalekosáhlý dopad. Takže, globální problémy překračují hranice země anebo ovlivňují velké množství lidí.

Hovoří se také o tzv. globalizaci, která se projevuje ve všech oblastech života společnosti: v ekonomice, politice, kultuře, v sociální oblasti. Pojem globalizace se dá definovat takto: „ Globalizace je proces integrace společností na vyšší geografické řádovostní úrovni, než tomu bylo v předcházejících etapách vývoje společnosti.

Globalizační proces je přirozený, nevyhnutelný a do jisté míry očekávatelný. Vždyť k podobným posunům docházelo i v minulosti – z lokální úrovně na regionální, z regionální úrovně na národní.“¹

I současná světová ekonomika se stále více vyznačuje procesy globalizace a internacionalizace. V hospodářství jednotlivých zemí se zvyšuje váha národních a mezinárodních společností, rostou podíly zahraničních investic, dovoзовého zboží, roste i migrace lidí za prací. Jednotlivé národní ekonomiky jsou stále více propojovány sítěmi hustých ekonomických vztahů a začínají se objevovat konflikty mezi globálními, regionálními a lokálními zájmy.

Ekonomická teorie a hospodářskopolitická praxe, které se dnes vytváří v podmínkách globalizace a integrace, by měly zohledňovat neustále se zrychlující vývoj a také to, že jednotlivé národní ekonomiky už nejsou samostatnými celky komunikujícími s jinými ekonomikami na bázi mezinárodního obchodu, ale že každá ekonomika jednotlivé země je neoddelitelnou součástí jedné globální světové ekonomiky.

Vím, že není v mých možnostech rozebrat vyčerpávajícím způsobem celou problematiku, přesto se pokusím vyjádřit alespoň k nejzákladnějším otázkám tématu, mezi které patří tyto skupiny problémů:

- přírodněsociální problémy;
- intersociální problémy;
- antroposociální problémy.

2. Globalizace

2.1. Vznik a vývoj globalizace

Proces globalizace dosahuje na přelomu 20. století převratných rozměrů. „Živelnou katastrofu či válečný konflikt odehrávající se tisíce kilometrů daleko můžeme sledovat téměř v přímém přenosu a s malým zpožděním i pocítit jejich důsledky, ať už ve zvýšení některých cen či počtu uprchlíků žádajících o azyl.

Globalizace se objevuje v 60. letech, její vznik je spojen s rozvojem nových technologií, automatizací, robotizací a následným rozmachem výroby. Světové války stály za jejím urychlením. Přitom citelnější globalizační efekt než technologie ve výrobě

(stroje, roboty,...) měly technologie přenosu a spojení a technologie ničení. Lidská sídliště jsou si díky leteckému, telefonnímu či počítačovému spojení mnohem blíže, co do prostoru i času, než kdykoliv v minulosti.

Svět byl propojován již dříve, počátek můžeme najít ve 12. století, kdy středomořští kupci putovali na východ za obchodem. K významnějšímu propojení docházelo však až v 15. a 16. století prostřednictvím velkých námořních výprav. Technologie učinila globální spojení možným a ekonomické mocenskopolitické zájmy je učinily pravidelným. Pravidelné propojování světa za účelem obchodování nastává až v 17. století, kdy v evropských zemích vznikají první mezikontinentální obchodní společnosti. Devatenácté století se pak stává zlatým věkem mezinárodního obchodu, při němž se začíná investovat do zahraničí. Od 40. let minulého století, kdy se začíná používat telegraf, později telefon a ještě poději rozhlas a televize, je lidstvo stále více vtahováno do dění naší „globální vesnice“, nikdo už nemůže zůstat stát stranou mezinárodního dění.

2.2. Působení globalizace

Termínem globalizace je označována snaha velkých nadnárodních společností pronikat hlouběji do ekonomik stále nových zemí, zvyšovat svůj vliv na jejich trhu práce i na jejich spotřebitele. Děje se tak různými formami, především vytvářením dceřinných společností a fúzemí s domácími firmami či jejich skupováním. Tyto strategie zpravidla přispívají k úbytku pracovních příležitostí uvnitř sloučených firem, prohlubují nerovnosti mezi regiony a nutí celé komunity soupeřit mezi sebou o to, komu se podaří přilákat investice, a tedy vytvořit nová pracovní místa. Regiony se snaží přilákat velké firmy formou, co nejnižších daní, nízkých mezd, přednostní výstavbou komunikací, nízkými ohledy na životní prostředí a tak dále.¹

Globalizace mění svět ve svět homogenní spotřeby, kde lidé jí všude stejné jídlo, nosí stejné oblečení a žijí v domech postavených ze stejných materiálů. Je to svět, ve kterém každý stát užívá stejné výrobní technologie, nabízí stejné západní vzdělání svým dětem, mluví stejným jazykem, používá stejné sdělovací prostředky, vyznává stejné hodnoty a dokonce vede občany k jednotnému způsobu myšlení. Globalizace ničí kulturní rozmanitost.

---

¹ (Týden 33/03)

Globalizace vytváří světový trh pracovních sil, čímž podryvá odbory a ochranu práce ve vyspělých zemích. Znehodnocuje veškerá opatření k ochraně životního prostředí tím, že vyzývá přenesení výroby a znečištění do chudších zemí a oblastí, kde jsou tato opatření zcela nedostatečná nebo prostě neexistují. Rozmanitost lidských hospodářských společností je násilně podřizována západní ekonomické monokultuře, ovládané nesmírně mocnými západními ekonomickými nástroji, jejichž jediným zájmem je největší návratnost investic.

Tím, jak se ekonomické prostředí mění v „globální vesnici“, na jejímž každém místě si konkuruje produkce z různých částí světa, vytváří se i větší rozmanitost nabídky. Globalizace otevírá též spotřební šance milionům lidí v zemích třetího světa, které byly až dosud vyhrazeny jen pro privilegovaný Sever.

S tímto procesem zároveň narůstají nerovnosti v příjmech na úrovni národní i globální. Před třiceti lety pobírala nejbohatší pětina lidstva třicetkrát více než pětina nejchudších. Dnes už je to šedesátkrát více. Tento propastný rozdíl narůstá s růstem světové nezaměstnanosti.

Ke zhoršení pracovních podmínek přispěla v rámci globalizace také nová struktura výroby. Velké společnosti zaměstnávají poměrně malý počet lidí a z důvodu konkurenceschopnosti mají platy nízké a minimální sociální zajištění.

Problém nezaměstnanosti se dále zhoršuje, protože produktivita práce ve vyspělých zemích stoupla natolik, že výroba si vystačí se stále menším objemem lidské pracovní síly.

Nadnárodní firmy mají ohromné možnosti, jak si zajistit přístup ke zdrojům surovin, jak kontrolovat politiku daných zemí v oblasti pracovních a ekologických norem, jak pomocí vhodných kontaktů a politického vlivu překonávat odpor konkurentů, jiných zájmových skupin veřejnosti.

Jednou z hlavních zásad ekonomické globalizace je specializace země na její komparativní výhody. Jen to povede k všeobecnému prospěchu a blahobytu. Země se tedy mají specializovat na výrobu a vývoz několika druhů zboží, které dokáží zpeněžit nejvýhodněji.

Rozvojové země, které nejsou příliš industrializovány, mají komparativní výhodu ve svém přírodním bohatství. Příroda je v podstatě to jediné co mohou nabídnout. Jelikož si většinou konkurují mezi sebou navzájem, musí ohodnocovat a prodávat své zdroje velice lacino. A protože se jim podařilo pod vlivem a vedením vyspělých zemí zlikvidovat své soběstačné lokální hospodářství, musí exportovat stále dál a dál bez

ohledu na následky, neboť jen tak si mohou zajistit tvrdou měnu na nákup a dovoz nejzákladnějších potřeb, které už si neumí sami vyprodukovat.

Vypadá to potom tak, že např. více než polovina dřeva vytěženého v Malajsii je určena na vývoz. Malajsii přináší tento vývoz miliardu a půl dolarů, ovšem za cenu odlesnění celých rozsáhlých oblastí, půdní eroze, změna vodního systému. V oblastech Sarawaku a Sabahu budou zbytky lesů vykáceny již během příštích let. Spolu s nimi zaniknou definitivně i v nich žijící původní kmeny.

Shrneme-li předcházející zjištění o působení globalizace, dojdeme k následujícím závěrům:

- celosvětově narůstá nezaměstnanost a příjmová nerovnost;
- upevňuje se globální nadvláda nadnárodních společností;
- životní prostředí je devastováno;
- je podryvána kulturní rozmanitost, jež je výrazem provázanosti lidí s místním prostředím, šíří se uniformní konzumní kultura západu, světu vévodí filmy z Hollywoodu, fast-foody, značkové džíny či Marlboro man;
- je stále obtížnější rozvíjet v rámci lokalit a regionů vlastními silami místní ekonomiku;

Ve světle těchto skutečností je zřejmé, že globalizace ve svém důsledku nepřispívá k lepšímu fungování trhu, naopak jejím působením se deformuje trh práce, dochází k potlačování konkurence a problém bídý a chudoby třetího světa se ještě zhoršuje. Globalizace též podryvá základy vysoké životní úrovně ve vyspělých zemích a v konečném důsledku z ní profitují pouze nadnárodní společnosti. Některé dopady globalizace jsou natolik vážné, že bychom je neměli ignorovat.

3. Globální problémy

Globalizace provází lidstvo po staletí, nicméně 20. století přineslo výrazné urychlení a prohloubení mnohých procesů a jevů, které jsou spojeny s globalizací světa, s rozvojem globálních problémů. Řada problémů, které dnes řešíme, provázely lidstvo již dávno předtím, než se začalo hovořit o globalizaci či globálních problémech. Teprve v posledních desetiletích však získaly výraznou globální dimenzi, přesahující hranice

regionů, kontinentů a jejich řešení si vyžaduje společný přístup všech států. Tento posun je patrný v mnoha aspektech života současné společnosti – v oblasti ochrany životního prostředí, bezpečnosti, boje s infekčními chorobami atd.

Globální svět je světem, kde se věci odehrávají na místech vzdálených tisíce kilometrů od našich domovů, mohou ovlivnit a v řadě případů ovlivňují, naše životy a stávají se jejich součástí.

Výrazně se změnila naše technologická vyspělost. Tato skutečnost je velmi dobře patrná např. v oblasti bezpečnosti. Před několika desetiletími mělo lidstvo k dispozici zbraně, které mohly zabít desítky či stovky lidí. Dnes máme k dispozici zbraně hromadného ničení, které mohou ohrozit celý svět, a také nosiče zbraní, které umožňují zasáhnout nejen sousední země, ale i země vzdálené stovky či tisíce kilometrů. Zbraně, které máme v současné době k dispozici, dávají těm, kteří jimi disponují, obrovskou sílu a moc, na druhé straně ovšem dělají lidstvo velmi zranitelné. Jejich použití může ohrozit další existenci celého lidstva. Brzezinski označuje dvacáté století jako století megazabíjení – války v tomto století si vyžádaly nejméně 87 000 000 lidských životů.¹

Naše technologická vyspělost nám ale také umožňuje v mnoha ohledech zlepšit lidský život. Rozvoj moderní medicíny přispěl k zlepšení kvality lidského života. Monitoring a předvídaní přírodních katastrof a extrémních klimatických jevů nám dává příležitost se na ně připravit a mírnit tak jejich dopady. Nové zdroje a ekologicky čisté technologie vytvářejí prostor pro snižování negativních dopadů lidské činnosti na přírodu. Rozvoj vědy a moderních technologií tak dává lidstvu obrovské možnosti, a to jak v pozitivním slova smyslu, tak i v negativním. Dvacáté století bylo svědkem nevídaných vědeckých objevů které se přímo týkaly materiálních stránek života lidí : v medicíně, výživě a moderních komunikacích. Hrozba epidemií, dětské úmrtnosti a různých, do té doby nevyhlášených nemocí, byla stále menší. V mnohých částech světa se délka života prodloužila o 30 – 50 %. Vstup člověka do vesmíru dramaticky posunul hranice lidských možností.

Následující klasifikace blíže specifikují výčet globálních problémů.²

První členění, které uvádím, zohledňuje charakter globálních problémů.

- Nejuniverzálnější problémy politického i sociálně–ekonomického charakteru (odvrácení jaderné války a zachování míru na Zemi, zabezpečení ekonomického rozvoje států, překonávání zaostalosti málo rozvinutých zemí, říditelnost světového společenství)

- Problémy převážně přírodně-ekonomického charakteru (ekologický, energetický, potravinový, surovinový, problém světového oceánu)
- Problémy převážně sociálního charakteru (demografický, mezietnické vztahy, krize kultury, morálky, nedostatek demokracie, urbanizace, ochrana zdraví)
- Problémy smíšeného charakteru, jejichž neřešení vede k velkým ztrátám na životech (regionální konflikty, terorismus a zločinnost, technologické havárie, živelné pohromy, sebevraždy).
- Problémy vědeckého charakteru, jejichž neřešení nevytváří bezprostřední ohrožení lidstva (ovládnutí kosmického prostoru, výzkum vnitřní struktury Země, dlouhodobé prognózování počasí).
- Malé globální problémy smíšeného charakteru (odstranění zbytků kosmických lodí a raket v blízkém kosmickém prostoru).²

Za definici globálních problémů lze uvést : „Globální problémy jsou problémy, které mají významné dopady na velké množství lidí, jsou transnacionální, jsou trvalé nebo dlouhotrvající, jsou vzájemně propojeny.“²

S postupujícím vědeckotechnickým pokrokem, modernizací a internacionalizací narůstají problematické negativní dopady globálních interakcí v planetárním rozměru. Hovoříme o nich jako o globálních problémech, jelikož se dotýkají celé lidské civilizace a jsou řešitelné pouze celosvětovým úsilím.

O globálních problémech jako takových se začalo diskutovat až po druhé světové válce, v souvislosti s nástupem éry globalizace. Globálních problémů stále přibývá a jejich dopady se stále dramaturizují a zrychlují. Většinou je nelze ani přesně definovat či zařadit do nějaké kategorie, protože jsou často velice úzce propojeny. U různých autorů se setkáváme s různými počty problémů, které kolísají od šesti až ke třiceti až více. Obecně lze dělit globální problémy na tři velké skupiny :

1. Přírodněsociální problémy, které plynou z narušených vazeb mezi přírodou a civilizací. Mezi tyto problémy je řazena problematika zdrojů (surovinové, energetické, potravinové), populační problém a ekologický problém.
2. Intersociální problémy, které jsou spojeny s otázkou globálního soužití lidstva v podmínkách různých hodnotových kritérií a ideologií. Patří zde problém válek a násilí, zadluženosti rozvojových zemí či zaostalost rozvojových zemí.

3. Antroposociální problémy, které obsahují problémy sociální, kulturní a humanitárně etické povahy. Jsou zde řazeny problémy nedostatečného uspokojování základních potřeb a nerovného přístupu ke vzdělání, bydlení, nezaměstnanost, nedostatečná zdravotní péče, porušování základních lidských práv atd.²

3.1. Přírodněsociální problémy

Tyto problémy, jak už bylo uvedeno, pramení z narušených vazeb mezi člověkem a přírodou, když člověk přestává cítit v důsledku vědeckotechnického pokroku spojení s přírodou, když začíná využívat přírodu nad hranice jejích možností. Komplikace přináší i nenasytnost lidských potřeb a konzumní styl života obyvatel vyspělých zemí, který se bohužel jako vzor chování přenáší do ostatního světa.

Přírodněsociální problémy tvoří kompletní celek mající společnou podstatu a který je svými příčinami a důsledky navzájem propojený. Je proto velice obtížné oddělit je od sebe a zabývat se každým zvlášť.

3.1.1. Populační problém

20. století vidělo největší zvyšování světové populace v lidské historii. K dosažení 1 miliardy jsme potřebovali celou historii až do roku 1802, druhá miliarda byla dosažena za 126 let, zatímco poslední miliardu jsme stihli za pouhých 12 roků. (viz tabulka). V příloze č.3 uvádím růst světové populace a v příloze č.4 rozdělení světové populace podle regionů.

Tabulka č. 1: Populační vývoj

Populace	1 miliarda	2 miliardy	3 miliardy	4 miliardy	5 miliard	6 miliard
Rok dosažení	1802	1928	1961	1974	1987	1999
Doba do další miliardy	126 roků	33 roků	13 roků	13 roků	12 roků	

Zdroj: World population: Wikipedia the free encyclopedia: [online].
[cit. 2007-05-05]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/World_population

V tabulce lze vidět že se světová populace ztrojnásobila za pouhých 72 let a zdvojnásobila za 38 let. V současné době žije na Zemi 6,555 miliardy lidí. Tempo přirozeného přírůstu populace je 1,2 % a fertilita je 2,7.⁵

V roce 2025, při současném růstu populace, se populace odhaduje okolo 7,940 miliardy a v roce 2050 se odhaduje okolo 9,243 miliardy lidí.⁵

Při srovnání jednotlivých zemí existují ohromné rozdíly. Např. v Angole připadá na jednu ženu 6,8 dětí, zatímco v Německu pouze 1,3 dítěte. Natalita je nejvyšší v afrických a některých asijských státech, nejmenší je pak ve státech Evropy, kde je průměrná fertilita 1,4. V současnosti žijí více než $\frac{3}{4}$ světové populace v rozvojových zemích a jen necelá $\frac{1}{4}$ v rozvinutých zemích.

Rychlý populační růst v rozvojových zemích způsobuje těmto zemím problémy v mnoha oblastech. Dochází k hladomorům, k neudržitelnému plýtvání přírodními zdroji, k nezaměstnanosti, k chudnutí obyvatel a v důsledku toho k obtížnému přístupu ke vzdělání a ke zdravotní péči. Všechny tyto faktory přispívají k vysoké plodnosti a nemocnosti a nízké hospodářské produktivitě. Každý šestý člověk v rozvojových zemích světa trpí hladu. Za třetinou dětských úmrtí je podvýživa. Celkem tedy podle OSN žije více než 1 miliarda lidí na světě v extrémní bídě, na svou obživu má méně než dolar denně. Smrt hlady přitom hrozí 840 milionům lidí na celém světě. Nejhůře je postižena opět Afrika, kde nemá co jíst každý třetí obyvatel. Akutní nebezpečí hladomoru hrozilo například v Bangladéši v roce 2004, kde se kvůli záplavám během měsíce ocitlo na pokraji smrti milion dětí.^{II}

Podle nejnovějších prognóz se má lidstvo ustálit na 9 miliardách. Stane se tak kolem roku 2050.^{III}

V některých oblastech se projevuje výrazná tendence směrem k menším rodinám. Např. v Bangladéši připadlo na začátku 80. let na jednu ženu 6,2 dítěte, ale na začátku 90. let to bylo již 3,4 dítěte.

Stabilizace světové ekonomiky je i nadále podmínkou udržitelného rozvoje. Počet obyvatel by se měl dostat do rovnováhy s existujícími zdroji, neboť obrovský růst počtu lidí a všeobecná chudoba velmi zhoršují životní prostředí. Problém populační exploze se netýká pouze nás, ale i budoucí generace.

---

^{II} (Týden 40/2004)

^{III} (Týden 10/2006)

Řešit populační problém není snadné. Často používaná kontrola porodnosti (viz. ČLR) nepřinesla žádoucí efekt, ani ohromné investice do rozvojových zemích nepřispěly k řešení problémů. Problém každé populační politiky je hlavně v tom, zda najde dostatečnou odezvu u obyvatel, ke kterým je směřována. Pro její úspěch jsou důležité následující kroky :

1. posílení postavení žen v oblastech vzdělání, zdraví a hospodářských aktivit – mezi ženami, které vůbec nechodily do školy je porodnost 3x vyšší než u těch, které školu absolvovaly;^{IV}
2. změna postojů rodičů ke školní výchově a vzdělání jejich dětí – v mnoha zemích jsou totiž děti zaměstnávány celodenní prací pro rodinu;
3. snížení kojenecké a dětské úmrtnosti pomocí kvalitní zdravotní péče;
4. rozvoj služeb v oblastech plánovaného rodičovství;

3.1.2. Potravinový problém

Potravinový problém je ve světě nejvíce viditelný. Hladomory v Africe a podvýživa na dalších kontinentech zpochybňují veškeré technické úspěchy naší civilizace.

Produkce potravin v průběhu posledních 50 let rostla zcela nebývalým tempem, přestihla i tempo růstu populace, která se za stejnou dobu zdvojnásobila. Rovněž se podařilo snížit podvýživu. Přesto současná situace v oblasti výživy a boje s hladem je stále neupokojivá a v některých oblastech je alarmující. Problém nedostatku potravin a hladu je jedním z nejstarších problémů lidstva a zůstává významným problémem i na prahu 21. století.

V roce 1824 vyslovil britský kněz Malthus následující hypotézu : Lidská populace se neliší od populací rostlin a živočichů, jež mají tendenci růst geometrickou řadou, zatímco produkce potravy roste jen řadou aritmetickou. Jestliže tedy člověk dobrovolně nezabrdí svou schopnost reprodukce, přemnoží se a uplatní se vnější zábrany – hlad a válka.³

Podíl podvyživených lidí na celkové populaci v rozvojových zemích dosahoval v období 1969-71 úroveň 37 %. Tento podíl se však v posledních letech snížil na 17 %. Velkou mírou se na tom podílí region Asie a Pacifiku, který v letech 1969-71 vykazoval

---

^{IV} (Týden 36/2004)

až 43 % obyvatel kteří trpěli podvýživou. Ovšem na konci 20.století to bylo „jen“ 16 %. Ke stagnaci, z hlediska podílu podvyživených obyvatel, či zhoršení situace z hlediska absolutního počtu lidí trpících podvýživou, došlo v Africe. V Africe stále každý třetí člověk trpí podvýživou a tento stav zůstává v podstatě bez výraznějších změn posledních 30 let. Afrika je regionem, kde produkce potravin rostla pomaleji než populace, dále je postihována nepříznivými klimatickými podmínkami. Dalším faktorem, který zhoršuje potravinovou situaci je ekonomická a politická nestabilita, časté konflikty, vysoká vnitřní migrace, sucha, ekonomické problémy (prudké snížení cen některých komodit) a zaostalost. V příloze č. 1 uvádím graf podvýživy a v příloze č. 2 uvádím graf lidí trpících podvýživou podle regionů.

Na přelomu 20. a 21. století trpělo podvýživou 842 milionů lidí, z čehož 10 milionů ve vyspělých zemích, 34 milionů v transformujících se zemích a 798 milionů v rozvojových zemích. V letech 2001-2003 trpělo podvýživou 854 milionů lidí, z toho ve vyspělých 9 milionů, v transformujících se zemích 25 milionů a v rozvojových zemích to bylo 820 milionů.

Bez ohledu na význam vody se jí nadále plýtvá a znehodnocuje se po celém světě, ve městech i na venkově. 18 % světové populace nemá zajištěn přístup k pitné vodě a 40 % postrádá základní možnosti hygieny. Každý den zemře v souvislosti s nedostatkem vody na šest tisíc lidí, většinou dětí. Valné shromáždění svou rezolucí vyhlásilo období let 2005 – 2015 mezinárodním desetiletím „Voda pro život“. V rezoluci vyzývají státy OSN ke společné akci v realizaci mezinárodně dojednaných cílů, jimiž jsou zajištění přístupu k vodě a základní hygieně pro všechny.⁷

Podle zprávy UNDP, která se vloni zaměřovala zejména na problematiku dostupnosti nezávadné vody, platí lidé v chudinských čtvrtích v keňském Nairobi za litr vody přibližně 5-10x více než bohatší lidé žijící ve stejném městě v lepších čtvrtích. Nebo nejchudší domácnosti v Nikaragui nebo na Jamajce utratí více než 10% svých příjmů právě za vodu. Ve Velké Británii jsou to v průměru 3 % rodinného rozpočtu.

Ovšem více než miliarda lidí vůbec přístup k nezávadné pitné vodě nemá, nebo si nemohou dovolit za dodávky vody platit. Podle autorů HDR (Human Development Report) by měly vlády zajistit právo každého člověka na bezpečné a cenově dostupné zásobování vodou.. Mělo by to být minimálně 20 litrů nezávadné vody na den a zdarma pro ty, kteří si za dodávky nemohou dovolit platit.

Oblast zásobování vodou trpí v mnoha zemích chronickým nedostatkem financí. Veřejné výdaje činí většinou méně než 0,5 % HDP. Výdaje na zbrojení jsou ale často

mnohonásobně vyšší. Například v Etiopii desetkrát převyšují výdaje na zásobování vodou. V Pákistánu je to dokonce padesátkrát více.⁷

3.1.3. Energetický problém

Proč dnes hovoříme o energetické krizi? Není to z důvodu, že by docházely všechny zdroje energie. Důvodem je, že docházejí ty zdroje, na které máme v současnosti technologie.

Současná věda stojí před jedním z nejnáléhavějších úkolů. Tím je nalézt způsob, který by umožnil trvale získávat energii a nebyl přitom závislý na neobnovitelných omezených zdrojích (ropa, uhlí, zemní plyn), a nepředstavoval takové nebezpečí, jaké je spjata s využitím jaderné energie. Dosavadní extenzivní přístup k využívání zdrojů přestává být možný, protože neobnovitelné zdroje energie, jež se hromadily milióny let, začínají pomalu docházet. Nelze přitom mluvit o globálním energetickém problému ve smyslu brzké vyčerpanosti zdrojů, ale především o značném plýtvání – velké energetické náročnosti lidských aktivit, především ve vyspělé světě. Spotřeba energie je ve světě nerovnoměrná. V USA se na hlavu spotřebuje zhruba 2x více energie než v Evropě, v rozvojovém světě jeden obyvatel spotřebuje ročně 30x méně než průměrný Evropan.^V

Podstatné je také, že lidstvo nečerpalo energetické zdroje rovnoměrně, ale byly čerpány především některé z těchto zdrojů, takže vznikla deformace strukturální skladby zdrojů primární energie.

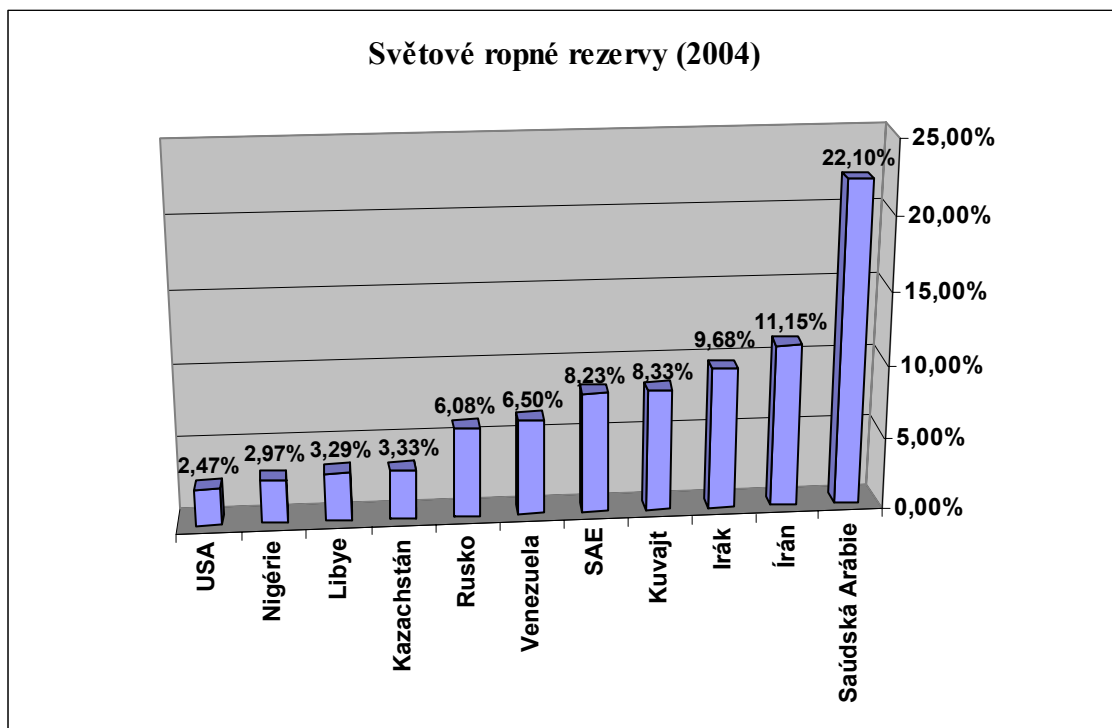
V současné době se energie vyrábí také pomocí vodních a jaderných elektráren, experimentuje se s využitím sluneční energie a energie biomasy. Podíl těchto zdrojů je však zatím bohužel malý, přestože se do budoucna jedná o nejlevnější a hlavně nejekologičtější zdroje energie.

Z ropy a zemního plynu se získává v současnosti asi 60 % celkového objemu vyráběné energie. Zásoby ropy se však vyčerpají již v tomto století. S jejich postupným vyčerpáváním je nutné počítat s nárůstem ceny. Zásoby zemního plynu jsou stále ještě značné, což je hlavně způsobeno jeho doposud nízkou spotřebou. I kamenného uhlí je ve srovnání s ropou dostatek, nemělo by však dojít k jeho nadměrné spotřebě, protože emise z jeho spalování poškozují nenávratně životní prostředí.

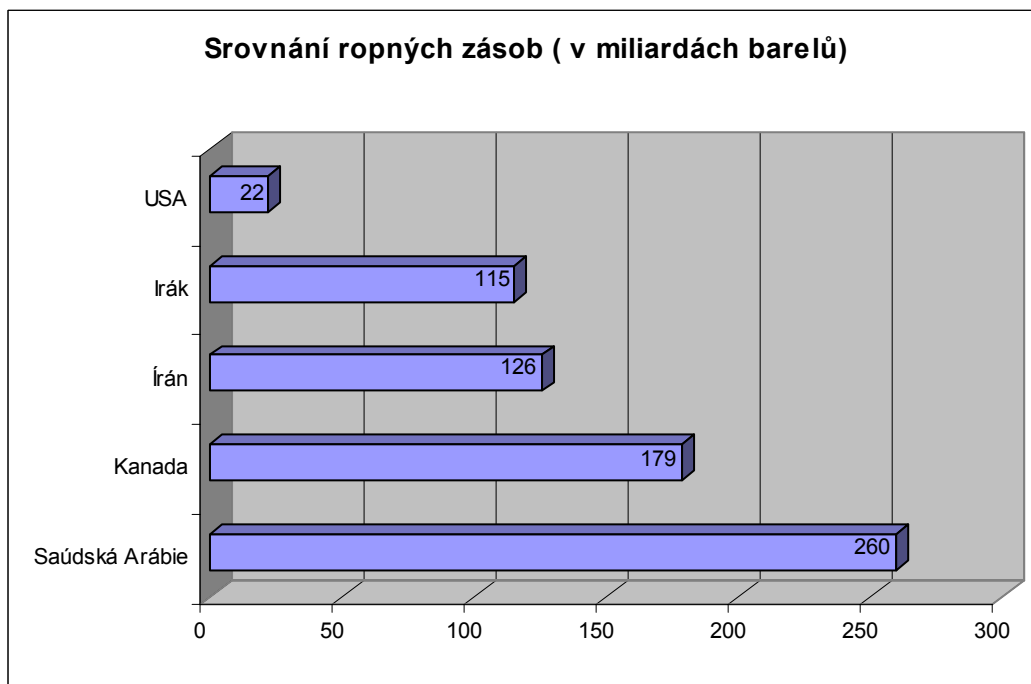
^V Týden 14/2005

Graf č.1: Světové ropné rezervy (2004)

Zdroj: Týden 7/2006

Graf č. 2: Srovnání ropných zásob

Zdroj: Týden 7/06

Tabulka č. 2: Hlavní spotřebitelé a dodavatelé ropy

Hlavní spotřebitelé		Hlavní dodavatelé	
(v milionech barelů denně 2005)			
USA	20,67	Rusko	9,37
Evropa*	8,48	Saúdská Arábie	9,15
Čína	6,73	USA	7,75
Japonsko	5,38	Írán	4
Rusko	3,8	Mexiko	3,81

Hlavní spotřebitelé		Hlavní dodavatelé	
(v milionech barelů denně 2015)			
USA	23,5	OPEC	30
Čína	9,5	Rusko	10
Evropa*	9,2	USA/Kanada	10
Japonsko	8,1	Mexiko	4
Indie	4,2	Brazílie	3
		Čína	3

Zdroj: Týden 9/05

*Německo, Británie, Francie, Itálie

Pozn. Američané dokáží spotřebovat 5,7 miliardy barelů ropy ročně.

Využití atomového jádra se v současné době omezuje na produkci elektrické energie. Podíl energie vyrobené z jádra na celkovém objemu produkce se nyní pohybuje kolem 5 %. Atomová energie přestává být pomalu označována za zdroj budoucnosti. Kromě nízké efektivity jsou dalšími negativními faktory její velká potenciační nebezpečnost, či problém s jaderným odpadem.

Ideálním řešením energetického problému by bylo maximální využití obnovitelných zdrojů, jako je sluneční, větrná, vodní energie, či energie biomasy a zemského jádra.

Hlavním problémem této alternativy je nízká koncentrace těchto zdrojů. Doposud známé technologie je nedokážou využívat tak efektivně, aby mohly nahradit zdroje tradiční. Rentabilita využití obnovitelných zdrojů závisí také na ceně zdrojů hlavních. Aby bylo např. finančně efektivní budování solárních kolektorů pro topení a ohřívání vody, musela by se cena ropy ztrojnásobit. (To není nereálné, protože za pár let bude nutné hledat náhradu za ropu a jednotlivé státy snad začnou provádět lepší ekologickou politiku, která upřednostní ekologicky šetrnější zdroje energie).

Energie je v podstatě motorem, který udržuje v chodu celou lidskou společnost. Energie je nezbytným účastníkem každé lidské činnosti. Vysoká spotřeba energie ve vyspělých zemích má rozhodující podíl na současné krizi energetických zdrojů. Přestože si tyto země mohou dovolit dovoz drahých zdrojů, měly by vzít v úvahu svou odpovědnost a snažit se o změnu své doposud nepřilíš ekologické, dlouhodobě neudržitelné extenzivní energetické politiky, třeba i za cenu jistých ekonomických obětí. Měly by jít příkladem zemím třetího světa, že cesta k blahobytu nevede přes neúměrné plýtvání omezenými zdroji. Měly by klást důraz na větší efektivitu výroby, lepší rozdělování energie, měly by rozšiřovat a prohlubovat výzkum a využití obnovitelných zdrojů energie. Rozumný přístup k těmto otázkám je nevyhnutelný, pokud se chceme vyhnout energetické a ekologické krizi.

3.2. Intersociální problémy

Intersociální problémy se týkají vzájemného působení různých společenských a ekonomických systémů a globálního soužití lidstva v podmínkách různých ideologií a hodnotových kritérií. Bývají sem řazeny problémy jako globální zadluženost, zaostalost rozvojových zemí a problém světové války, případně jiného globálního konfliktu.

3.2.1. Problém globální zadluženosti

V průběhu 70. let se otázka mezinárodní zadluženosti především rozvojových zemí stala problémem vsutku globálním. Tehdy tento problém narostl s vlnou zrychleného vědeckotechnického pokroku, kterou rozvojové země nezachytily. Zbrzdily se tak strukturální modernizační změny, které podmiňují konkurenceschopnost produkce. Negativně se vyvíjela i domácí míra úspor, země si musely půjčovat, dostávaly se do tzv. dluhové pasti.

Dluh byl způsoben také neobratným hospodařením v zemích třetího světa, často spravovaných svéráznými diktátory (neadekvátní hospodářská politika, neefektivnost státního sektoru, vojenské projekty, nedomyšlené vládní výdaje), a bankami, které nevázané půjčování zaslepeně podporovaly, neboť chtěly rychle investovat závažné částky uložené arabskými ropnými magnáty po ropné krizi.

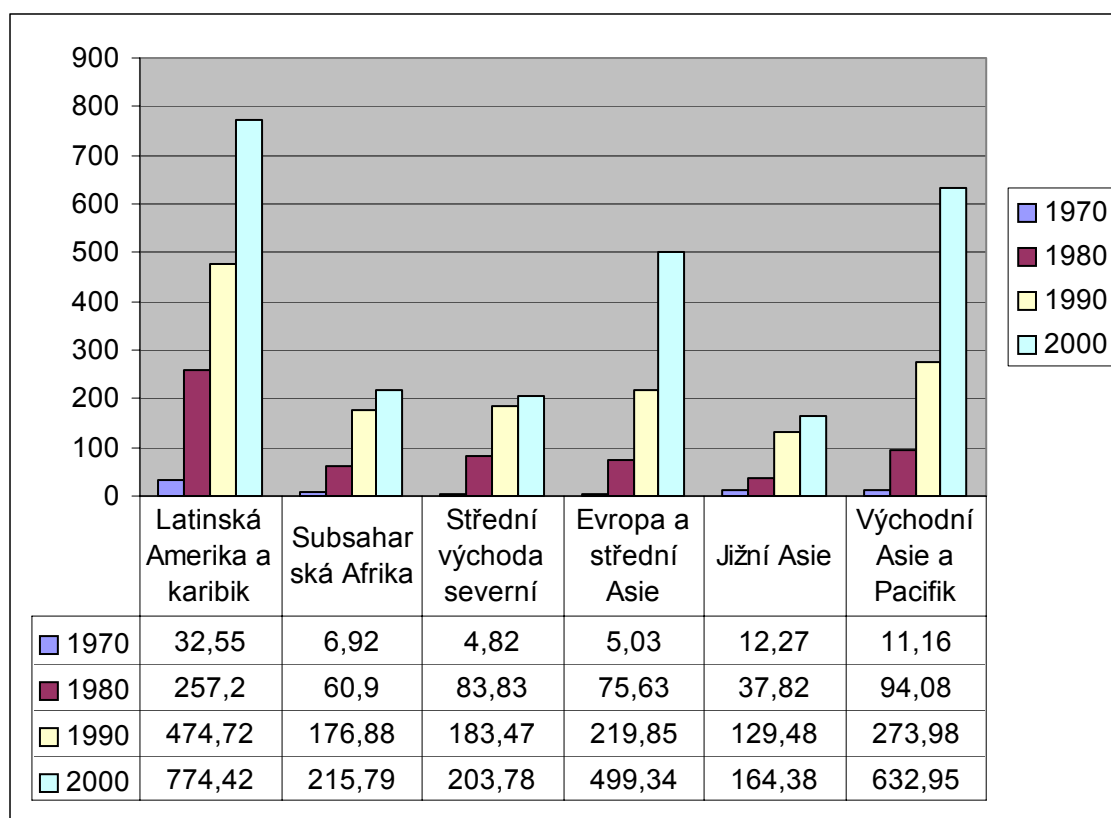
Bez ohledu na to musí tyto země rok za rokem převádět svým západním věřitelům miliardové částky : peníze, které jim chybí pro udržitelný a sociálně únosný

rozvoj. Nedostává se na školy, nemocnice, zajištění pitné vody nebo rozvoj zemědělství. Účet platí především chudí, které nejvíc postihují drastické úspory. Tak se pro ně stávají banální choroby jako je průjem nebo spalničky ohrožením života, protože si nemohou dovolit návštěvu u lékaře. Jejich děti se neučí ani číst ani počítat, protože nemohou zaplatit školné. Žijí v podmínkách nedůstojných člověka, protože státu chybí peníze na výstavbu bytů a infrastruktury.

Předluženost už dlouho není jen problémem nejchudších a hospodářsky slabých zemí. Také prahové země jako Indonésie nebo Argentina se musely přesvědčit, jak finanční krize způsobené vysokým zadlužením zničila mnohaleté úsilí o rozvoj a dohnala k chudobě velkou část obyvatelstva.

V roce 1999 dosáhly dluhy 2,57 biliónu dolarů – nejvyššího stavu v dějinách, čtyřikrát více než v roce 1980. V roce 2000 poprvé zadlužení zemí Jihu lehce pokleslo na 2,49 bilionu dolarů. Podobným způsobem stoupala dluhová služba, to znamená suma skutečně zaplacených splátek dluhů a úroků. Jen v roce 2000 zaplatily rozvojové země svým věřitelům téměř 400 miliard dolarů. Ve stejném roce dostaly v rámci rozvojové pomoci příspěvky ve výši 53,7 miliard dolarů.⁸

Graf č. 3: Celkové zadlužení podle regionů (v miliardách USD)

Zdroj: Informační příručka Spravedlivé oddlužení. Praha: Ekumenická akademie Praha. 2003

Příčiny zadlužení

V 70. letech panovala víra v neomezený růst. Politici a ekonomové vycházeli z toho, že země Afriky, Asie a Latinské Ameriky musí jen dohnat rozvoj průmyslových zemí. Půjčené peníze měly sloužit k rychlé výstavbě hospodářství a průmyslu a ke zmnohonásobení vývozu. Z vývozních příjmů se měly dluhy v průběhu několika desetiletí splatit.

A tak země Jihu v 70. letech začaly ve velkém měřítku přijímat úvěry. Západní banky je přitom vydatně podporovaly, protože potřebovaly dostat do oběhu tzv. „petrodolary“, vklady zemí bohatých na ropu. Ale naděje na rychlé vybudování moderního hospodářství se nevyplnily.

Důvody pro nezdar rozvoje financovaného úvěry jsou rozmanité. Určitou roli při tom hrál vývoj světového hospodářství a vývoj politický. Tento krach rozvoje byl často zapříčiněn autoritativními režimy, které nejednaly v zájmu obyvatelstva.

Vnější příčiny

V průběhu hospodářské recese průmyslových zemí v 70. a 80. letech poklesla poptávka po surovinách, hlavních vývozních produktech dlužnických zemí. Tím také klesly ceny tohoto zboží na světovém trhu. Rozvojové země tedy musely vyvážet více, aby vyrovnaly ztráty příjmů. Ale to vedlo k dalšímu poklesu cen. Kromě toho průmyslové země chránily své trhy pomocí ochranných cel a subvencí a to zdražilo dovozy produktů z rozvojových zemí.

Na druhé straně vedly ropné krize let 1973 a 1979 k drastickému zdražení energetických dovozů do rozvojových zemí. Zatímco tedy příjmy zemí Jihu v důsledku poklesu cen jejich exportního zboží a malé poptávky klesly, stouply mnohonásobně výdaje na dovoz ropných produktů.

Situace se pro mnoho rozvojových zemí dramaticky vyostřila, když začátkem 80. let především v důsledku zbrojení v USA, financovaného půjčkami, prudce narostly úroky. Na mezinárodních úvěrových trzích se úroky dočasně vyšplhaly přes 20 %, takže rozvojové země musely vydávat na svou dluhovou službu stále vyšší částky. Musely dělat nové dluhy, aby mohly splácet staré. Od té doby vězí v dluhové pasti beze změny až dodnes.

Vnitřní příčiny

K neúnosnému zadlužení mnoha zemí nepřispěly jen podmínky světového hospodářství a politiky. K tomu přistoupilo ještě špatné plánování a korupce při využívání úvěrů. Bez řádné kontroly byly vydávány miliardové sumy na často nesmyslné mamutí projekty, které se prokázaly jako neschopné přežít a nedokázaly financovat proinvestované úvěry. Další půjčky byly využity na zbrojní projekty a nákupy zbraní, přinesly tedy náklady, ale žádné příjmy. Privilegované vrstvy zneužívaly svou moc a převáděly zpronevěřené peníze z půjček na svá zahraniční bankovní konta, kde jsou zčásti uloženy dodnes.

Odpovědnost za to nenesou ovšem jen vlády rozvojových zemí. Spoluodpovědní jsou i veřejní věřitelé a soukromé banky, kteří poskytovaly kredity lehkomyšlně navzdory své znalosti skutečného stavu.

Vyspělý svět si uvědomil, že je i v jeho zájmu dlužní krizi řešit.

3.2.2. Problém zaostalosti rozvojových zemí

Rozvojové země se vyznačují nižším stupněm ekonomického, ale i společenského a politického rozvoje. Z pohledu vyspělého světa je sociálně-ekonomická zaostalost považována za faktor ohrožení stability světového hospodářství a proto je žádoucí její překonání.

Které země bývají označovány za zaostalé? Nejčastěji se jedná o kritéria určité výše hrubého domácího produktu na obyvatele za rok, stupně zadlužení, podílu zpracovatelského průmyslu na celkové produkci či zaměstnanosti, míry analfabetismu a vývojových tendencí ekonomického potenciálu země.

V příloze č. 8 uvádím klasifikaci zemí světa podle Světové banky

Příčin sociálně-ekonomické zaostalosti je mnoho. Za základní příčinu je považováno nízké využití lidských a přírodních zdrojů, které je signalizováno obráceným poměrem počtu obyvatel a rozlohy souše na světovou výrobu a obchod. Tato nízká ekonomická efektivnost souvisí jak s jiným životním stylem a částečnou existencí tradičního předkapitalistického sektoru v rozvojových zemích, tak s tzv. neokolonialismem. Dnešní rozvojové země se totiž s několika málo výjimkami nacházely v postavení klasických kolonií nebo polokoloniím. Klasický kolonialismus spočíval v politické nadvládě nad koloniemi a přesunu bohatství a důchodů z kolonií do vyspělých

evropských zemí. Metropole tak získávaly z kolonií výhodné zdroje, jichž se jim nedostávalo, protože zaznamenaly mnohem rychlejší ekonomický růst a větší sociální pokrok než kolonie. Národně osvobozené hnutí vedlo postupně ke zrušení klasického kolonialismu, rovnoprávné mezinárodní vztahy se však nepodařilo nastolit. Vyspělé země se i nadále snaží ekonomickou závislost svých bývalých kolonií spíše posílit a působí proto na uchování jejich sociálně ekonomické zaostalosti, než na její překonání.

Rozvojové země dnes mohou stěžii překonávat svou zaostalost při tak ohromném zadlužení. Nemají prostředky na nákup nových technologií (různé formy rozvojové pomoci jsou často zaměřeny zcela neproduktivně), a aby mohly splácet úroky z dluhů, jsou nuceny specializovat se na pěstování omezeného počtu komodit, které musejí za každou cenu prodat. Mají jen malý vliv na ceny svého vývozu a žádný vliv na ceny dovozu (technologií, hnojiv).

3.2.3. Globální problém světové války a míru, jaderných případně jiných globálních konfliktů

Jedná se v podstatě o jediný globální problém, kdy opravdu jen několik minut může rozhodnout o existenci či neexistenci lidského světa. Ostatní globální problémy sice mohou skončit zkázou naší civilizace, ale až v delším časovém horizontu.

Problematika globálních konfliktů, války a míru zahrnuje řadu vztahů a souvislostí z různých oblastí – je vysoce interdisciplinární záležitostí. Ekonomický aspekt se tu promítá v kontextu světového zbrojení a odzbrojení.

Nikdo si netroufá odhadnout, jak velké jsou náklady na zbrojení v jednotlivých zemích, protože oficiální údaje se nedají pokládat za zcela věrohodné a celá oblast zbrojení a obchodu se zbraněmi je velice nepřehledná. Vojenské výdaje ve světě měly od r. 1945 do r. 1989 neustále stoupající tendenci a zejména od r. 1970 rostly rychleji než průmyslová výroba i světový produkt.¹²

Například občanská válka v Kongu se třemi miliony mrtvých je na tamní poměry nevídaná. Války a s ní spojených násilností, chudoby a chaosu si Demokratická republika Kongo užila během posledních let moc a moc. Nejpesimističtější odhad mluví o 4,2 milionu lidí. I kdyby platil jeden z odhadů, 3,3 milionu mrtvých, počet obětí z konžské války (vláda ji vede s desítkami navzájem nesouvisejícími skupinami o

regionální moc a přírodní zdroje) činí nejkrvavější konflikt od pádu třetí říše, s možnou výjimkou Číny. Tento konflikt je považován za genocidu a je patrně největším konfliktem od druhé světové války a to jen díky nově objeveným nalezišt' zlata.¹⁹

V rozvojových zemích jsou výdaje na zbrojení dvakrát vyšší než výdaje na zdravotnictví, a výdaje na vzdělání převyšují jedenapůlkrát.

Tabulka č. 4: Vojenské výdaje hlavních skupin zemí (1980 – 1992 v % HDP)

	1980	1984	1988	1992
Země OECD	3,5	4,1	3,6	3,2
Rozvojové země	3,4	3,6	3,1	2,6
Transformující se země	4,2	3,6	4,1	3,5
Svět celkem (bez býv. SSSR)	3,5	3,8	3,4	3,0

Zdroj: Jeníček, Praha 1998¹²

Celosvětové výdaje na zbrojení v roce 2004 dosáhly 956 miliard amerických dolarů. Téměř polovinu z těchto peněz utratily Spojené státy (oproti předchozímu roku daly na zbraně a rozvoj zbraňových systémů o 22 % více). Výdaje na zbrojení v celém světě se v roce 2003 zvýšily o 11 %.^{VI} V příloze číslo 6. uvádím ceny války.

Ročně se na celém světě vyrobí 14 miliard nábojů, což je dost na to, aby každý člověk na planetě byl dvakrát zastřelen. V subsaharské Africe je víc než 3 milionu ilegálně držených zbraní.

Největší vývozci zbraní		Největší dovozci zbraní	
(v roce 2003, v miliardách dolarů)		(v roce 2003, v miliardách dolarů)	
Rusko	7	Indie	3,6
USA	4,4	Čína	2,5
Francie	1,8	Řecko	2,0
Německo	1,5	S.A.E.	0,9
Kanada	0,6	Pákistán	0,6
Británie	0,5	Británie	0,6

Zdroj: Týden 33/04

^{VI} Týden 27/2004

3.3. Antroposociální problémy

V současnosti se dostávají do popředí především tyto antroposociální problémy :

1. problém chudoby;
2. problém šíření epidemií (AIDS, malárie, tuberkulóza) a drogových závislostí;
3. problém terorismu

3.3.1. Chudoba

Chudoba je globálním problémem, který stojí v pozadí celé řady negativních vývojových tendencí společnosti a je spojen s řadou problémů, jako je například podvýživa, ngramotnost, šíření infekčních nemocí, ozbrojené konflikty.

V dnešní době se díky medializaci pojem chudoba spojuje zejména s životními poměr lidí v rozvojových zemích a používá se pro stav, který nezajišťuje člověku základní podmínky pro důstojný život a uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb. Je spojen se značnou hmotnou nouzí, nedostatkem potravin, nezávadné pitné vody, ošacení, špatné situace s bydlením, nedostatečným či žádným přístupem k základní zdravotní péči, vzdělání apod.

Důsledky chudoby bývá chronický hlad, podvýživa, nedostatečná imunita nebo nevzdělanost, vysoká dětská úmrtnost nebo nízká střední délka života.

Dnes nejpoužívanější klasifikací chudoby, vytvořené Světovou bankou, je hranice denních příjmů na osobu. Podle odhadů žila v roce 2001 1,1 miliarda lidí ve stavu extrémní chudoby, tedy za méně než 1 USD na den. Za méně než 2 USD ve stejném roce žilo zhruba 2,7 miliardy lidí. Nejvíce chudých žije v Subsaharské Africe a jižní a jihovýchodní Asii.⁷

Chudoba se projevuje jak ve městech tak na venkově. Typickým rysem chudoby ve městech je bedomovectví. Zatímco na venkově se o člověka, který nemá dostatek prostředků na vlastní živobytí, obvykle postará příbuzenstvo či širší komunita, ve městech se často nacházejí jedinci, jejichž sociální vazby jsou z různých důvodů narušené a kteří se v případě existenční krize ocitnou doslova na ulici.

Rysem chudoby ve městech jsou chudinské čtvrti, takzvané slumy. Jejich charakter tvoří vysoká koncentrace obyvatelstva, vysoká nezaměstnanost, nízká

vzdělanost, vysoké procento onemocnění, neexistující či nedostatečné hygienické infrastruktury, kvůli níž se choroby snadno šíří. V příloze číslo 5. uvádím podíl obyvatelstva žijících ve slumech

Podle statistik mají země jako je Zambie a Nigérie 94 % populace, které žijí méně než 2 dolary na den. Celková světová populace se podílí 53 %, kteří žijí pod hranicí 2 dolaru. Nejhuře na tom jsou státy Afriky, kde z celkového počtu 924 milionů jich pod touto hranicí žije 66 %, což představuje okolo 610 milionů lidí.⁵

Současné odhady říkají, že podíl populace rozvojového světa žijící z méně než jednoho dolaru denně poklesne do roku 2015 na 13 %, a to představuje předpokládaný celkový počet zhruba 750 milionů osob, tedy značný pokles oproti maximální úrovni 1,5 miliardy ze začátku 80. let.⁷

Téměř 115 milionů dětí dosud nenavštěvuje základní školu. Více než 850 milionů lidí na celém světě neumí číst a psát. Základní vzdělání je přitom prvotním předpokladem každého politického, ekonomického a sociálního rozvoje.

Každoročně umírá asi 11 milionů dětí mladších pěti let následkem okolností, jimž je možné zabránit. Téměř polovina jich pochází z oblasti Subsaharské Afriky. Vysoká dětská úmrtnost je také jedním z hlavních důvodů vysoké porodnosti v rozvojovém světě. A její snížení by významně zpomalilo populační růst a napomohlo udržitelnějšímu rozvoji.

Loňská zpráva ukázala, že nerovnost ve světě roste. Celkový příjem 500 nejbohatších lidí na světě převyšuje příjmy 413 milionů nejchudších.^{VII}

Škody na přírodních zdrojích významně ovlivňují zdraví, příjmy a životní příležitosti chudých lidí. Více než miliarda lidí postrádá přístup ke kvalitnímu zdroji nezávadné pitné vody. Zhruba 2,4 miliardy lidí nemá přístup k základní hygieně.

Nedostatek vody je časově nejnaléhavější problém. Přístup k nezávadné pitné vodě nemá 1,2 mld. lidí. Ročně umírají 3 mil. lidí na následky požívání znečištěné vody. Celkem 70 – 80 % vod se používá k zavodňování, ale zásoby podzemních vod se rychle tenčí v zemích, jejichž zemědělství je na tomto způsobu zavlažování nejvíc závislé: Indie, Čína a USA.

---

^{VII} Týden 9/2007

3.3.2. Problém šíření epidemií

Od objevení viru HIV v roce 1983 došlo k rychlému rozšíření nemoci AIDS a navzdory některým úspěchům v boji s touto nemocí, nelze hovořit o oslabení její síly a HIV/AIDS stále zůstává globální hrozbou.

V roce 2001 dosáhl počet lidí žijících s HIV hranice 40 milionů lidí, na konci roku 2002 bylo toto číslo podle odhadu OSN o 2 miliony vyšší.

Problémem zůstává přežívání různých tabu, špatné postavení žen ve společnosti, nízká vzdělanost a informovanost, nízká míra užívání kondomů. Svou roli při šíření epidemie sehrávají také faktory jako je nucená migrace, pracovní migrace a dlouhodobější pobyty mimo domov.

Každou hodinou se virem HIV nakazí 600 lidí. AIDS se v roce 2003 šířil rychleji než kdykoli předtím. V roce 2003 OSN zaznamenala 4,8 milionu nově nakažených oproti 3,5 milionu nemocných v roce 2002. Rozvinuté země mají jiné priority, v první řadě boj s terorem, což se jim ale v případě této choroby může vymstít. I přes veškerou snahu a prevenci, léčebné programy a rozšiřování mezinárodní pomoci pro boj s HIV/AIDS zasáhla epidemie imunitní nedostatečnosti více lidí než v předchozích letech.^{VIII}

AIDS je nadále na vzestupu. Podle nových zpráv HIV pozitivních lidí je nyní na světě 39,5 milionu. Z toho 2,3 milionu jsou děti mladší 15 let. V letošním roce bylo nově infikováno 4,3 milionu osob, 65 % ve státech subsaharské Afriky. Nejvýrazněji se epidemie šíří ve Východní Evropě a střední Asii, kde ve srovnání s rokem 2004 došlo k více než sedmdesátiprocentnímu nárůstu počtu nově infikovaných. Počet obětí AIDS za rok 2006 dosáhl téměř 3 milionů. Toto jsou hlavní čísla ze zprávy „AIDS Epidemic Update 2006“.¹⁷

Počet infikovaných v západní a střední Evropě je nyní 750 tisíc. (K největším nárůstům nových případů HIV došlo v Polsku, Turecku, Rumunsku, Srbsku a Černé hory.

V Subsaharské Africe jsou 2/3 všech HIV – 24,7 milionu. Letos jich přibilo 2,8 milionů. A v této oblasti zemřely v roce 2006 na následky AIDS více než 2 miliony lidí, což je více než 70 % všech případů úmrtí ve světě v souvislosti s AIDS.¹⁷

Nejvyšší míra výskytu HIV/AIDS na světě je ve Svazijsku: infikováno je 33,4 % populace. Podobně kritická situace je v Botswaně, Lesothu a Namibii, kde je prevalence

---

^{VIII} Týden 33/2003

20 – 24 %. Zatím jediný pokles epidemie v regionu byl zaznamenán v Zimbabwe. UNAIDS však upozorňuje, že data, která jsou k dispozici, nemusí být zcela spolehlivá.

V severní Americe se více vyskytuje u etnických minorit a původního obyvatelstva. Podle údajů UNAIDS je v USA 1,2 milionu HIV pozitivních, v Kanadě 58 tisíc.

V Asii žije přibližně 8,6 milionu HIV pozitivních lidí. Během posledních dvanácti měsíců se virem HIV infikoval téměř jeden milion lidí, více než 600 tisíc ve stejném období na následky AIDS zemřelo. V Číně žije přibližně 650 tisíc HIV pozitivních.

Latinská Amerika – infikovaných se odhaduje na 1,7 milionu lidí, z nich přibližně dvě třetiny žijí ve 4 největších zemích kontinentu: v Argentině, Brazílie, Kolumbii a Mexiku. Nejvyšší míra výskytu je ale v malých zemích Střední Ameriky, Hondurasu a Belize.^{IX}

Počet HIV pozitivních:

Celkem: 39,5 milionu

Dospělí: 37,2 milionu

Ženy : 17,7 milionu

Děti mladší 15 let – 2,3 milionu

Počet nově infikovaných:

Celkem: 4,3 milionu

Dospělí: 3,8 milionu

Děti mladší 15 let: 530 000

Počet zemřelých na následky AIDS

Celkem: 2,9 milionu

Dospělí: 2,6 milionu

Děti mladší 15 let: 380 000

Zdroj: United Nations Programme on HIV/AIDS

---

^{IX} United Nations Programme on HIV/AIDS [online].
[cit. 2007-05-05]. URL: http://data.unaids.org/pub/EpiReport/2006/2006_EpiUpdate_en.pdf

3.3.3. Problém terorismu

Terorismus je globální jev, který se v současné době neomezuje pouze na určitý region, ale může v podstatě zasáhnout jakoukoli zemi ve světě. Po událostech 11. září 2001 v USA se stal boj proti terorismu celosvětově jednou z hlavních priorit zpravodajských služeb.

Terorismus představuje násilné a destruktivní aktivity, které jsou zaměřené na politické cíle. Nejvyšší riziko dnes reprezentuje islamistický extremismus. Jeho cílem je očištění islámského světa od prozápadních režimů a ovládnutí arabského světa. Primárním cílem terorismu je Sadská Arábie jako sídlo svatyně. Zónou teroristických útoků je i Egypt, Jordánsko a některé ropné státy. Státy se slabou či špatnou vládou, etnickými, kulturními nebo náboženskými pnutími, slabou ekonomikou a propustnými hranicemi budou hlavní líhni terorismu.

Některé ze států, které dnes aktivně podporují teroristické skupiny, možná sníží nebo dokonce zastaví svou podporu do roku 2015, ale některé chudé státy budou směřovat ke spolupráci s teroristy a vytvoří tak v podstatě nové podporovatele terorismu. Teroristické taktiky budou stále více sofistikovanější a navrhovány tak, aby bylo dosaženo masových obětí.

Terorismus představuje předem připravené a promyšlené použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím mají být splněny politické, náboženské nebo ideologické požadavky.

Od roku 2004 je za terorismus považován úkladný násilný politicky motivovaný čin proti nevojenským cílům.

Tabulka č. 5: Počet útoků a obětí terorismu

	Útoky	Oběti
2003	208	625
2004	3168	1907
2005	11 111	14 062

Zdroj: Týden 19/06

Nejkrvavější útoky

- 1) New York/Washington, 11.zář 2001, al-Kajda – 2 800 obětí
- 2) Nairobi, 7.srpna 1998, al-Kajda – výbuch automobilu u americké ambasády připravil o život 291 lidí
- 3) Lockerbie, 21. prosince 1988, Libye – teroristé Muammara Kaddáfího dali bombu do letadla společnosti PanAm: nad Skotskem zemřelo 270 lidí
- 4) Bejrút, 23. října 1983, Hizballáh – Sebevražedný atentátník v nákladním automobilu naplněném výbušninou zabil 241 amerických vojáků
- 5) Bali, 13.ledna 2002, Džamá islamíja – exploze na diskotéce v indonésckém klubu usmrtila 202 lidí.^X

---

^X Týden 12/2004

4. Ekologický problém – Globální hrozba

Zmenšování sociálního prostoru a propojování světa mají nejzřetelnější a nejvýznamnější důsledky v oblasti životního prostředí. Vzhledem k porušené rovnováze mezi přírodou a civilizací může i nevelký zásah do přírody na lokální úrovni vyvolat ekologickou katastrofu s globálními důsledky.

Nebylo tomu tak vždy. V první etapě vývoje lidstva – od počátku lidské existence až do konce feudálního období – měly všechny dopady lidské činnosti na přírodu nejvýše lokální charakter. Ve druhé, kratší etapě, kdy se rozvíjí manufakturní výroba a nastupuje průmyslová revoluce se zvyšuje vliv ekonomického reprodukčního procesu na životní prostředí v průmyslových oblastech začíná nabývat regionálního charakteru. Začátek třetí (současné) etapy se spojuje s vědecko-technickou revolucí. Zvýšila se produktivita práce a tím i nároky na přírodní zdroje. Lidé začali nezamyšleně ovlivňovat životní prostředí v globálním měřítku.

Znehodnocování životního prostředí se stalo v posledních desetiletích velice vážným problémem. Rychle pokračující destrukce životního prostředí ohrožuje samotné biologické základy lidské společnosti a omezuje možnosti jejího dalšího rozvoje.

Obnovení rovnováhy mezi společností a jejím prostředím je nutnou podmínkou pro přežití lidstva. Mezi nejzávažnější ekologické problémy patří :

- skleníkový efekt
- globální oteplování
- znehodnocování lesů

4.1. Skleníkový efekt

Pod změnami klimatického systému nerozumíme pouze změny v atmosféře, ale rovněž změny v geosféře, v hydrosféře a kryosféře. Ačkoliv věda věnuje zkoumání klimatického prostředí značné úsilí, pro komplikovanost tohoto prostředí nelze její závěry považovat za absolutní a je třeba stále podle konkrétního vývoje klimatických podmínek korigovat.

Jedním z výrazných problémů je skleníkový efekt. Po dlouhou dobu lidé předpokládali, že vzduch, voda i půda jsou kapacitně neomezeným prostředím pro

odkládání či vypouštění odpadních látek. Prvním plynem, o jehož škodlivosti pro přírodu se začalo hovořit, byl oxid uhličitý CO₂.

Od počátku šedesátých let téměř všichni odborníci přijali myšlenku, že množství doposud podceňovaného plynu v ovzduší narůstá a v atmosféře tak dochází ke změně rozdělení tepla.

Skleníkový efekt za normálních okolností zajišťuje dostatečnou teplotu zemského povrchu a je pro život na Zemi nepostradatelný. Kdyby přirozený skleníkový efekt neexistoval, pohybovala by se teplota Země kolem -18°C. Nadměrný skleníkový efekt však vyvolává oteplování zemského klimatu a tím ovlivňuje i vegetaci a její hospodářské využívání.

Nejznámějším skleníkovým plynem je oxid uhličitý. Na vzniku skleníkového efektu se podílí více jak 50 %. Vzniká při spalování uhlí, ropy, zemního plynu i dřeva. K největším producentům CO₂ patří USA, Čína a Rusko.

Skleníkovým plynem však není jen CO₂, ale i metan, který vzniká při rozkládání organických látek, např. v bažinách nebo v žaludcích hovězího dobytka. Jediné dobytče, které denně zkrmí 5 kg sena, vyprodukuje 19 litrů metanu. Metan se také uvolňuje ze skládek, uhelných dolů a rýžových polí, přepálením biomasy a při řadě dalších lidských činností.¹⁴

4.2. Globální oteplování

Globální oteplování je jedna z největších hrozeb civilizace. Výsledky hodnocení klimatické změny uveřejňuje pravidelně Mezivládní panel pro klimatickou změnu (IPCC).

Klima sehrává významnou úlohu ve vývoji lidského druhu a v životě lidské společnosti. Změny klimatu mohou přinést dramatické důsledky v podobě hladomorů, hromadného stěhování z jednoho území na druhé, politické a celkové společenské nestability, nutí ale také lidstvo adaptovat se na nové podmínky a vyvíjet tak nové formy organizace společnosti.

Al Gore (2000) uvádí řadu příkladů z historie lidstva, kterými dokumentuje dopady klimatických změn na vývoj společnosti.

Arktida je prvním regionem, který oteplování reálně pociťuje. V dalších 100 letech se očekává, že se změna urychlí, což povede k závažným fyzikálním, ekologickým sociálním a ekonomickým změnám. Mnohé z nich již začaly.

Vědci se již dlouho domnívají, že se Arktida otepluje rychleji než ostatní regiony zejména proto, že tající led a sníh ztrácejí schopnost odrážet sluneční paprsky, a pevnina i oceán proto absorbují více sluneční energie. Navíc k oteplování v Arktidě dochází rychleji také proto, že studenější vzduch z horních vrstev atmosféry se nemíchá s přízemním vzduchem tak snadno jako v jižnějších zeměpisných šířkách.

Zpráva říká, že vliv oteplování může být zesílen dalšími faktory, jako například nadměrný lov ryb, rostoucí lidská populace a v důsledku poškozené ozónové vrstvy zvyšující se množství ultrafialového záření.⁷

Zpráva, kterou dnes IPCC zveřejnil v Paříži, potvrzuje, že výrazně vyšší koncentrace tzv. skleníkových plynů (CO₂, metan –CH₄ a oxid dusný – NO₂) od roku 1750 jsou výsledkem činnosti člověka.

Míra oteplení by pravděpodobně byla ještě vyšší, pokud by vliv skleníkových plynů nebyl vyvažován emisemi jiných znečištění (např. aerosoly). Zde hraje roli především jejich schopnost odrážet část slunečního záření zpět do vesmíru.

Podle nejnovějších vědeckých poznatků je svět na cestě k teplejšímu podnebí a extrémnějším výkyvům teplot. To bude mít za následek vlny veder, změna charakteru proudění vzduchu, ještě více sucha v suchých oblastech a naopak podstatně více srážek v jiných regionech. Bude docházet k úbytku ledovců a následkem toho i ke zvyšování hladiny moří a oceánů. Zprávy poprvé přináší i důkazy o tom, že ledový příkrov v Antarktidě a Grónsku ztrácí na své síle a již přispívá ke zvyšování hladiny moří.

4.3. Globální hrozba

Koncentrace CO₂ vzrůstá, oceány se zahřívají, ledovce tají, hladina moří stoupá, mořský led slábne, věčně zamrzlá půda taje, ničivé požáry se šíří, jezera vysychají, šelfové ledy se hroubí, sucha přetrvávají, srážky jsou hojnější, horské potoky zvolna vysychají. Zimy jsou méně chladné, doby migrace se mění, biotopy se mění, choroby se šíří, nahromaděného sněhu ubývá, exotické druhy se šíří, obojživelníci mizejí, pobřežní oblasti erodují, prales vysychá.

Věci které obvykle trvají celé tisíce let, se nyní odehrávají v rámci lidského života. V Bengálském zálivu stoupá voda a zalévá rýžová pole. Rychle se zmenšující

ledovce na Aljašce a Grónsku se významně podílejí na vzestupu hladiny světových moří. Jen málokdo pochybuje o tom, že stoupající koncentrace skleníkových plynů, jež se dostávají do ovzduší kvůli průmyslové a zemědělské výrobě, autům a výrobě elektřiny v tepelných elektrárnách jsou klíčovými faktory měnícího se podnebí na Zemi.

Náš svět se právě teď zahřívá, od Aljašky až k zasněženým vrcholům And a zahřívá se rychle. V celosvětovém průměru se teplota během uplynulého století zvýšila o 0,6 °C, ale nejchladnější a nejbvzdálenější končiny se zahřály mnohem víc.

Po staletí jsme mýtili lesy a spalovali uhlí, ropu a plyn, vypouštěli do ovzduší CO₂ a další teplo pohlcující plyny rychleji, než je rostliny a oceány dokážou vstřebat. Koncentrace CO₂ v ovzduší je nyní vyšší, než byla po stovky tisíc let.

Lze tvrdit s jistotou, že činnost člověka je příčinou většiny oteplení, k němuž došlo v minulém století, uvádí Mezivládní skupina pro klimatické změny (IPCC).¹²

IPCC předvídá, že do konce století by mohla být teplota vyšší o 1,5 až 5,5 °C. Pro svět závislý na fosilních palivech nebude snadné omezit emise. Před 6 lety odmítly Spojené státy Kjótský protokol s odkazem na náklady. Ale i dodržování protokolu z Kjóta stěží zpomalí růst koncentrace skleníkových plynů.

Ještě v polovině 19.století si ledovec Unteraar razil cestu hluboce zaříznutým údolím švýcarských centrálních Alp. Od té doby s růstem teplot ustoupil o více než 2000 metrů. Na většině území Evropy, Aljašky, Jižní Ameriky i jinde je situace stejná.

Až dosud jsou výsledky více než zarážející. Když v roce 1910 prezident Taft (USA) vyhlásil Národní park Glacier, rozkládalo se na jeho území asi 150 ledovců. Od té doby se jejich počet snížil na necelých třicet a většina z těch zbývajících se zmenšila o dvě třetiny. Američan Fagrer (z geologické služby) předpovídá, že během 30.let zmizí většina, ne-li všechny ledovce, jež daly národnímu parku jméno.

Pokud bude ledovcový vrchol peruánské hory Quelccaya tát současnou rychlostí (někde ubývá až o 200 metrů ročně), v roce 2100 zmizí docela. Tisíce lidí, kteří využívají její vodu k pití a také k výrobě elektřiny, budou na suchu a ve tmě.

Led se mění všude na Zemi. Od roku 1912 roztálo osm desetin proslulé sněhové pokrývky Kilimandžára. Ledovce v himálajské oblasti Garhwal v Indii ustupují tak rychle, až se většina vědců domnívá, že do roku 2035 prakticky zmizí většina ledovců v centrálním a východním Himálaji. V uplynulých padesáti letech se výrazně ztenčil polární mořský led a v posledních třiceti letech se jeho rozsah zmenšil asi o deset procent. Laserová měření výšky ledové pokrývky prováděná agenturou NASA svědčí o tom, že okraje ledového příkrovu Grónska ustupují. Jarní lámání sladkovodního ledu na

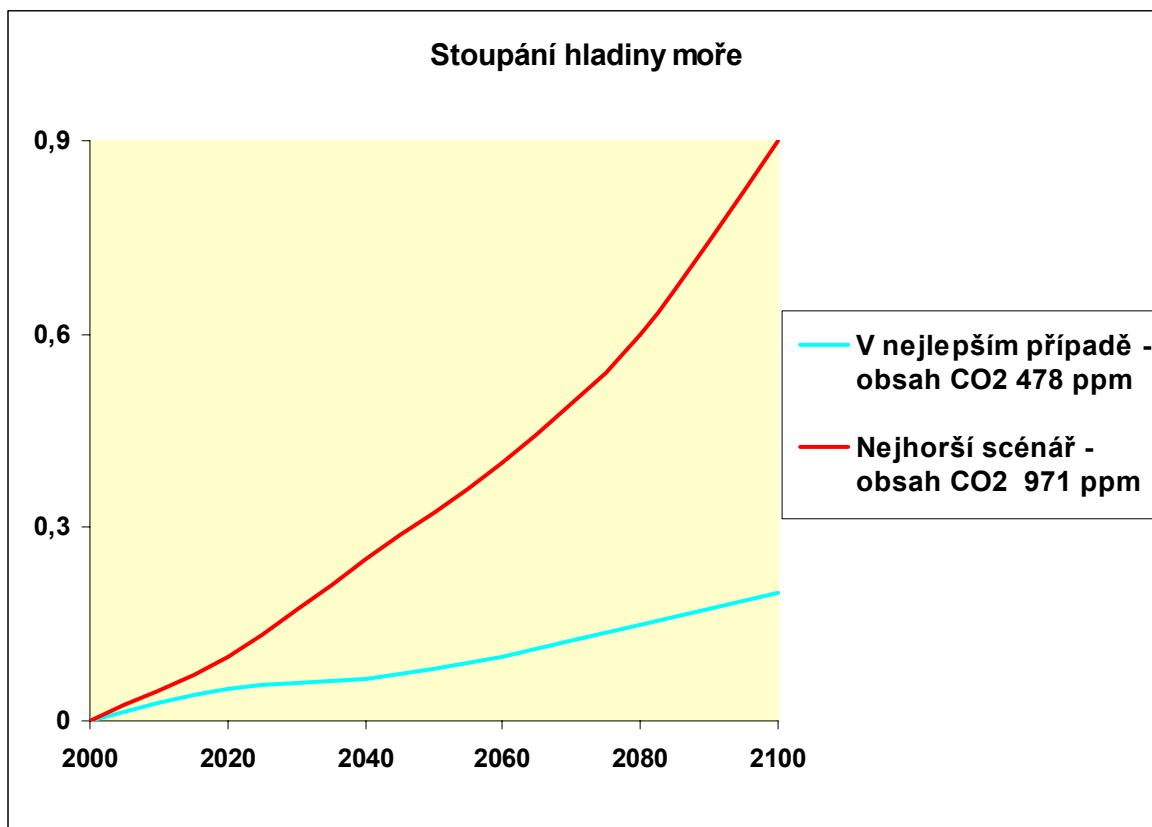
severní polokouli nyní nastává o devět dní dříve než před 150 lety a na podzim led zamrzá o deset dní později. V důsledku tání permofrostu poklesla půda v některých částech Aljašky téměř o pět metrů. Rozsáhlá ledová pole, obrovské ledovce a mořský led rychle mizí od Arktidy až po Peru, od Švýcarska až k rovníkovým ledovcům v indonéské Irian Jaya.¹²

Na základě údajů získaných pomocí podmořského sonaru vědci doložili, že v posledních třiceti letech se led u pobřeží Aljašky ztenčil o 30 %. Jiní odhadují úbytek na 15 %. Někteří předpokládají, že do roku 2100 by led mohl v létě zcela chybět.

Arktida se ohřívá několikrát rychleji než většina naší planety. Led zde viditelně taje na souši i na moři. Odtékání sladké vody z tajících ledovců do oceánů by mohlo změnit směr proudů, které hrají zásadní roli v zemském klimatu. Odtok vody z ledovců na souši se již v současnosti citelně podílí na globálním vzestupu hladiny moří.

Odhady změny hladiny moří závisí na tom, kolik CO₂ a dalších plynů budeme nadále vypouštět do ovzduší. Model odhaduje pro příští století vzestup hladiny v rozmezí od několika centimetrů do jednoho metru.

Graf č. 6: Stoupání hladiny moře

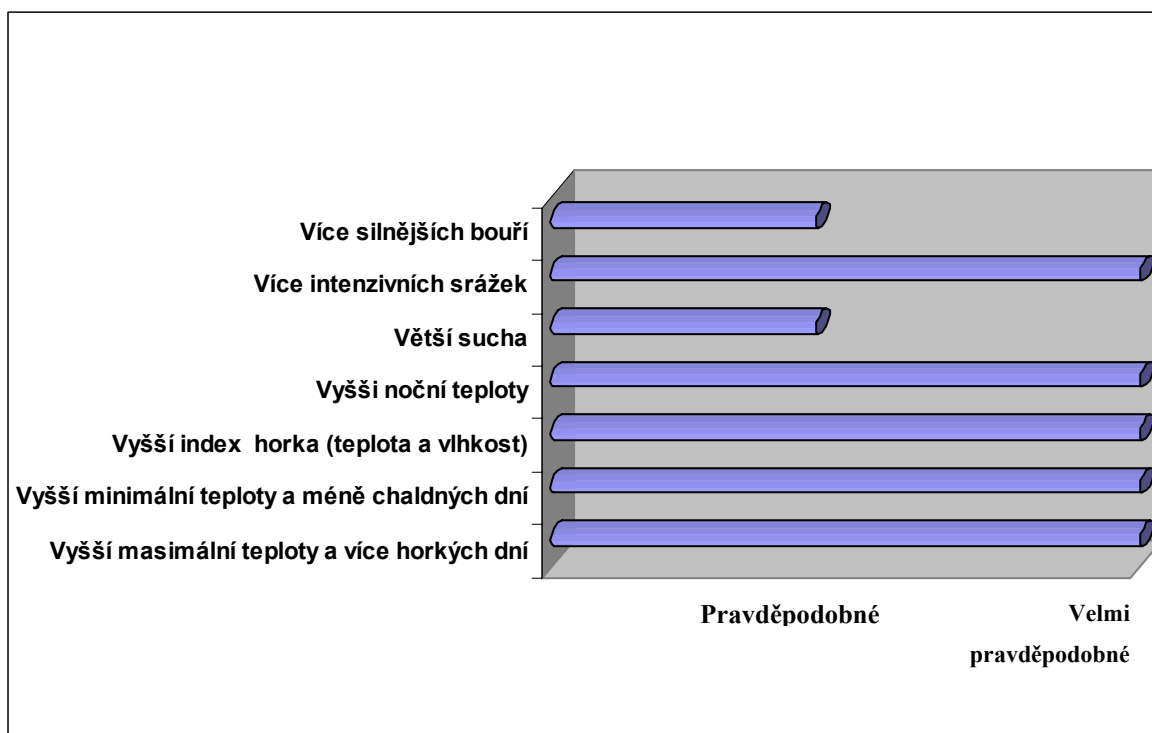
Zdroj: National Geographic (září 2004)

Při vzestupu hladiny moří jen o metr by v Bangladéši bylo vysídleno 70 milionů lidí. Při vzestupu jen o 0,5 m by byly zničeny tři čtvrtiny pobřežních mokřin v Louisianě. Nízko položeným ostrovům hrozí záplavy již při vzestupu hladiny moře o 10 cm.

Další vývoj je nejistý. V 22. století by se některá pobřeží mohla přesunout o celé kilometry do vnitrozemí a přinutit tak k přesídlení desítky milionů lidí. Na Sibiři a v Kanadě by mohlo panovat teplejší a vlhčí klima. Jiné oblasti by mohla postihnout sucha. Pokud by lidstvo začalo regulovat emise skleníkových plynů, zmíněné dopady by mohly být mírnější.

Vyšší globální teploty by mohly stát u zrodu mimořádného počasí. Níže uvádím modelové počítačové odhady pravděpodobnosti, s jakou budou v teplejším světě častěji nastávat různé povětrnostní jevy.

Graf č. 7: Odhadované změny počasí a podnebí

Zdroj: National Geographic (září 2004)

Nikdy dříve nežilo tolik lidí tak blízko pobřeží: na celém světě žije více než sto milionů osob v bezprostřední blízkosti moře, tedy do jednoho metru nad střední hladinou. Ohrožená jsou i velkoměsta, kde jsou lidé soustředěni v blízkosti pobřežních rovin nebo říčních delt – Šanghaj, Bangkok, Jakarta, Tokio a New York.

Možný vývoj znepokojuje i bohaté země, jako je Nizozemsko, kde polovina území již dnes leží pod úrovní mořské hladiny. Lze předpokládat, že ekonomický a humanitární dopad na nízko položené, hustě zalidněné a zoufale chudé země (např. Bangladěš) by byl katastrofální.

Bruce Douglas se zabývá výzkumem pobřeží na Florida International University a vypočítal, že zvýšení hladiny moře o jeden centimetr by mohlo způsobit takovou erozi, jejímž důsledkem by byl horizontální ústup písčitých pláží o celý metr.^{XI}

Když do sladkovodních vodonosných vrstev pronikne slaná voda, ohrozí zdroje pitné vody a znesnadní pěstování hospodářských plodin. V deltě Nilu, kde je většina egyptské zemědělské půdy, by pronikání slané vody vyvolalo katastrofu.

V Antarktidě se na počátku roku 2002 rozpadla část Larsenova šelfového ledovce. Sice po roztání nijak nezvýší hladinu moří, ale vědci jsou znepokojeni, že zhroucení ledovce by mohlo věstít rozpad dalších šelfových ledů. Ledovec pokrývající západní Antarktidu obsahuje tolik ledu, že kdyby se rozpadl, což vědci nepovažují v tomto století za pravděpodobné, hladina světových moří by stoupla téměř o šest metrů.

Stoupající hladina není jedinou změnou, kterou pozemské oceány procházejí. Týká se to také cirkulací vody ve světových oceánech. Oceánské proudy jsou poháněny zejména větrem a rozdíly v hustotě vody, která závisí na teplotě a obsahu solí. Jsou rozhodujícím faktorem působícím při ochlazování, oteplování a zavlážování pevnin a přenášejí teplo od rovníku k pólům. Oceánský dopravník je poháněn motorem zvaným termohalinní cirkulace (výraz termo souvisí s teplotou a halinní se solí), který závisí na hustotě vody. Teplá a slaná voda teče povrchovými proudy – např. Golským – z tropických oblastí Atlantiku k pólu. Slaná voda se ocitá v oblasti severního Atlantiku a cestou předává teplo do ovzduší. Chladnější voda s vysokým obsahem solí je hustější a klesá hlouběji ke dnu oceánu. Chladná voda v hlubině proudí do jižních oblastí Atlantského, Indického a Tichého oceánu, kde se nakonec znovu smísí s teplou vodou a stoupá k hladině.

Míra změn teploty a salinity vody může výrazně ovlivnit proudění v oceánech. Teplota vody stoupá ve všech oceánech a v mnohem hlubších vrstvách. Oceány hrají zásadní roli v případných dramatických změnách zemského klimatu. Výrazné změny teploty a salinity by mohly narušit severoatlantickou termohalinní cirkulaci natolik, že

---

^{XI} National Geographic, září 2004

by se zpomalil nebo snad i zastavil oceánský dopravník – což by v horizontu deseti let přineslo pronikavé změny podnebí.

Velkolepé aljašské ledovce mizí. Odhaduje se, že nyní každoročně odtéká 35 km³ vody, což je největší příspěvek vzrůstu hladiny světových moří.

Na světě žije více než sto milionů lidí do jednoho metru nad střední hladinou moře. Co se s nimi stane pokud prognózy vědců budou pravdivé? Pokud se hladina moří a oceánu skutečně zvedne až o jeden metr.

4.4. Znehodnocování lesů

Významným ekologickým problémem je znehodnocování lesů, které má katastrofální následky pro zemské klima, biodiverzitu, faunu, flóru. Lesní porosty, zelené plíce planety, mizí doslova před očima. Třebaže o devastaci lesů a z ní vyplývajících rizik se ví již dávno, ještě nikdy nebyla situace tak alarmující.

„V severních Čechách umírají stromy kvůli tunám jedovatých zplodin v ovzduší, na Borneu se stávají bezbrannými oběťmi nenasytných dřevařských firem či všepohlcujících plamenů. Vesničané v Himaláji zuřivě kácejí poslední hvozdy, aby mohli zatopit turistům. V Barmě či v Kambodži financují místní gerilové skupiny svůj boj obchody s nelegálně těženým týkovým dřevem. A snad nikde se dnes divocí kapitalisté nechovají bezohledněji než v nebohých lesích Ruska.“^{XII}

Bezprecedentní je především úbytek tropického deštného pralesa v několika posledních desetiletích. Původně se tyto pralesy rozprostíraly kolem celého obvodu rovníku a pokrývaly deset procent zemského povrchu. V posledních 40 letech se jejich rozloha zmenšila na polovinu a zabírá nyní 8,5 milionů km².

Proč se odborníci tolik obávají důsledků vymizení lesa? Tento ekosystém plní funkce, které se nedají ničím nahradit:

- v globálním měřítku pohlcuje kysličník uhličitý, který je původcem skleníkového efektu;
- ochraňuje kvalitu vody a stabilitu půdy;
- poskytuje přirozené životní prostředí tisícům druhů rostlin a živočichů, z jejichž rozmanitosti těží člověk potravu a přírodní léčiva;
- je domovem asi 50 milionů domorodých obyvatel;
- podstatným způsobem také ovlivňuje místní klima.

---

^{XII} Týden 3/2004

4.4.1. Likvidace Amazonského deštného pralesa

V současné době je prales otřesnou rychlostí likvidován. Dochází jednak k jeho kácení (kvůli obrovské spotřebě dřeva jako paliva i výrobní suroviny) či vypalování (pro získání nové zemědělské půdy, která ovšem vydrží průměrně tak 2 – 3 roky). Za posledních 100 let již zmizelo z povrchu zemského více než 50 % rozlohy tropických deštných pralesů (na počátku století byla rozloha tropických deštných pralesů asi 16 mil. km²) a navzdory různým aktivitám ochránců přírody a vyhlášení nových obrovských rezervací a národních parků příliš nezpomalilo. Odhaduje se, že pokud nedojde k radikální změně, do poloviny 21. století tropické deštné lesy zcela zmizí.

Od poloviny 20. století jsme přišli o zhruba polovinu všech tropických pralesů na Zemi. Většina pralesů Afriky je vykácena, v devadesátých letech je obrovským tempem ničen prales Malajsie. V Asii zmizela mezi lety 1960 – 90 třetina tropických pralesů. V roce 1975 byla Amazonie prakticky nedotčena, dnes je jí vypáleno 15 %. Rychlost odlesňování se během osmdesátých let zdvojnásobila – dnes jsou pralesy mýceny tempem 160 000 km² za rok.^{XIII}

Možná řešení

- Zavedení majetkových práv – právo využívat les by měli mít lidé, kteří jsou na něm existenčně závislí. (V třetím světě přešlo během 150 let 80 % tropických lesů do rukou vládnoucích úředníků)
- Cena dřeva – dřevěné výrobky jsou příliš levné.
- Je třeba přestat dotovat těžbu dřeva, nasadit daně na pralesní dřevo.
- Zamezení růstu těžařských firem a vládních struktur
- Pozemková reforma (Brazílie) – mapování, demarkace domorodého území.
- Bojkot výrobků z tropického dřeva na Západě.
- Odpuštění dluhů zemím třetího světa.

Odlesňování amazonských pralesů nabývá obludných rozměrů. Do roku 2000 se vykácelo 584 700 km² čili 13,9 % původní plochy, tedy území větší než je Francie. Do roku 2001 ztratil amazonský prales dalších 15 787 km², což představuje polovinu Belgie. V roce 2004 podle brazilského ministerstva životního prostředí rančeři, farmáři

---

^{XIII} Týden 20/2005

a dřevaři vypálili a vysekali 26 130 km², plochu téměř velikosti Albánie. Škody jsou o 6 % vyšší než v roce 2003.^{XIV}

K odlesňovací katastrofě vedle velkých majitelů půdy a lesních společností přistupuje také závažný sociální moment: stovky tisíc brazilských rodin čekají na přiděl půdy.

V rozvojových zemích se zmenšila plocha subtropických lesů o 20 % od šedesátých let. Na globální úrovni není ochrana lesů zajištěna vůbec. Ale některé státy se o to alespoň pokoušejí.

Právě v tropických deštných lesích ubývá organismů nejrychlejším tempem. Odhaduje se, že v těchto zeměpisných šířkách žije 1/2 – 2/3 druhů. Pokud zde bude těžba dřeva probíhat dnešním tempem, v roce 2025 už zbudou po rozsáhlých lesích pouze trosky. Zmizí-li tyto oblasti, patrně zmizí i většina (několik milionů) druhů v nich žijících, a to během několika desetiletí.

4.5. Ničení životního prostředí

1. Jaderné pokusy. Pacifická oblast je známá jadernými pokusy. Příklad jaderného pokusu s krycím jménem Bravo byla nejsilnější americká jaderná nálož, která kdy byla odpálena. Detonace o síle patnáct megatun byla přibližně tisíckrát silnější než výbuch atomové pumy svržené na Hirošimu. Takzvaný atomový hřib byl vysoký dvaatřicet kilometrů. Radioaktivním spadem byl zasažen sousední obydlý atol Fongelap a atol Ailinginae.^{XV}

2. Ropné havárie. Ropná havárie na kontinentu, kterou způsobila nehoda tankeru Prestige u španělských břehů, se začíná dotýkat také sousední Francie. Ve Španělsku už zatím uniklá ropa poškodila dvě přírodní rezervace. Madrid vykázal ze svých vod již třetí podezřelý tanker.^{XVI}

Ropné tankery a jejich zastaralost jsou velkou hrozbou oceánů a pobřežních oblastí. Po haváriích se za vysokých nákladů odstraňují velmi těžko tyto následky, které ničí ráz přírody.

---

^{XIV} Týden 20/2005

^{XV} Týden 5/2004

^{XVI} Týden 50/2002

3. V Baltském moři leží tuny chemických zbraní. Bojové plyny z druhé světové války na mořském dně stále ohrožují region: rezivějící obaly začínají povolovat.

V Baltském moři tiká časovaná bomba: statisíce rezavých bomb s jedy, německými smrtícími plyny yperitem, lewisitem a dalšími, které spojenci po druhé světové válce pohřbili v moři Baltu. Za války bylo vyrobeno na 600 000 tun těchto látek, ale Němci je masově použili jen jednou, na Krymu, kde na ně zemřelo deset tisíc lidí.

Největší část chemických zbraní byla spojenci potopena u skandinávských břehů tím nejjednodušším způsobem: zatahli naložené lodě na moře a tam je odpálili.

Roku 1992 provedli ruští analytici na místech s potopenými loděmi rozbor mořské vody. Podle jejich prognóz proběhne první obrovský únik plynu 60 let po potopení, čili v letech 2005-2007 a druhý po 125 letech. Yperit a lewisit se špatně mísí s vodou, ale dobře s ropou a ropnými produkty. Havárie tankerů proto představuje na Baltu obrovské nebezpečí, navíc ropa s otravnými látkami se snadno dostane na pobřeží.

Chemikálie z bomb unikají a ukládají se v planktonu a v rybách, jež ho pojídají. V Baltském a Severním moři se ročně odchytí 2,5 milionu tun ryb, jež se prodávají po celém světě. Chemické látky stimulují růst zhoubných nádorů, navíc způsobují mutace.

Moc velké pozornosti se tomuto problému nevěnuje a nikdo z vědců nedokáže stanovit přesnou míru hrozby bomby tikající v Baltu. Snad jen lze podotknout, že ekologové doporučují zakrýt potopené lodě speciálními sarkofágy.^{XVII}

4. Pacifik v ohrožení: vraky lodí ze druhé světové války na dně Tichého oceánu jsou ekologickou časovanou bombou. Státy patřící mezi nejmenší a nejchudší na světě vyzývají země vlastníci vraky, aby majetek před hrozící katastrofou zabezpečily: nebezpečí představuje nafta, chemikálie a nevybuchlá munice.

Jihopacifický regionální program pro životní prostředí sdružuje 14 tichomořských ostrovních zemí. Eviduje 3852 vraků válečných lodí o celkovém výtoku 13,5 milionu tun. Na seznamu je dosud 333 tankerů. Kolem 40 vraků patří Británii, přes 400 USA a více než 3300 Japonsku. Mezi nejnebezpečnějšími pro oceán je například tanker USS Neosho ležící na dně korálového moře se čtyřmi miliony galonů nafty. Žádný ze států-majitelů dosud neučinil pro zabezpečení vraků nic.

---

^{XVII} Týden 45/2005

Nebezpečení ležící na dně o sobě dalo poprvé vědět v srpnu 2001 na laguně atolu Ulithi. Hladina se po tajfunu začala plnit černými skvrnami nafty unikající z americké lodi Mississinewa potopené v roce 1944 s nákladem dvou milionů barelů (devět milionů litrů) nafty. Unikala půl roku a šest set ostrovanů nesmělo chytat ryby, svou základní obživu. Likvidace škod přišla Spojené státy na 5,6 milionu dolarů.^{XVIII}

5. Pohled do budoucna

Ledová krusta Grónska asi za 1 000 let úplně roztaje, v důsledku čehož stoupne hladina oceánu o 7 metrů. Je to výsledek klimatických modelů britských vědců, kteří vypracovali různé scénáře zvýšení koncentrace skleníkových plynů v atmosféře a tím souvisejícího globálního oteplování. Janathan Gregory z Institutu Alfreda Wegenera v Bremerhavenu spolu s kolegy zjistili, že na to, aby se z Grónska stal zelený ostrov, stačí globální oteplení o necelé 3°C. Také varují, že když se globální klima vrátí do svého původního stavu, grónský ledový štít se už neobnoví. Sněžení, odraz slunečního záření a přirozené teplo totiž nedovolí opětovný vznik ledovců. Na dramatickou změnu podnebí v Grónsku stačí podle výpočtů už koncentrace CO₂ ve vzduchu 450 ppm (parts per milion, což je počet objemových částí plynné látky v bilionu objemových částí vzduchu). Už v současnosti se naměřily hodnoty 370 ppm. V době před obdobím industrializace, kdy se ještě nespotřebovalo zásadní množství fosilních paliv, dosahovala koncentrace v Grónsku 280 ppm.

Uvažovalo se o obohacení Jižního ledového moře síranem železnatým, aby se podpořilo množení řas, které by vázaly CO₂. Právě skončené testy, v rámci kterých se do moře vysypalo 7000 tun síranu železnatého, však ukázaly, že celé Jižní ledové moře by pojalo maximálně 10 % z asi 6 miliard tun CO₂, které se ročně vypustí do atmosféry. A to je málo na účinné snížení objemu CO₂ do prázdných ložisek zemního plynu.

5.1. Biotechnologie

Je na čase se zabývat obnovitelnými a hlavně ekologičtějšími zdroji než je tomu doposud. Zatím jsme z obrovské části závislí na fosilích. Ty ovšem nemají dlouhé trvání. Vědci odhadují zásoby ropy při dnešní spotřebě okolo roku 2050. Ovšem moc

---

^{XVIII} Týden 16/04

této prognóze nevěřím, protože lidé začínají jednak přistupovat k úspornějším metodám (týká se to hlavně USA) a také se jedná o nová a nová naleziště ropy.

K obnovitelným zdrojů, jako je vodní, větrná, a sluneční energie se začíná počítat bioenergie. Na dnešním trhu se obnovitelné zdroje sice podílí malým procentem, nepřekračující 10 %, ale procento pomalu stoupá.

Například největší bioplynová elektrárna v ČR a dokonce i v Evropě, stojí v Jevišovicích. Ročně vyrobí 2,7 megawattu tepelné a elektrické energie, což pro srovnání odpovídá spotřebě osmi tisíc průměrných domácností.

V prostoru mezi čtrnácti fermentačními a skladovacími věžemi leží pestrobarevná hromada zkaženého ovoce a zeleniny, vedle pak náklad řepných řízků a jiných odpadů. To vše se pod tlakem uvaří, smíchá se v přesně daném poměru s kejdou a nadrcenými rostlinnými zbytky a trubkami se vše odvede do nádrží. V nich se bez přístupu vzduchu za teploty 37°C ze směsi uvolňuje bioplyn, který je jímán a spalován v kogeneračním motoru. Bioplynová stanice ve Velkém Karlově tak vyrábí energii z organických zbytků, denně za sto tisíc korun.

5.2. Bionafta

Bionafta z palmového oleje se považuje za ekologicky šetrnou náhražkou fosilních paliv. Rozšiřování palmových plantáží a nelegální těžba dřeva však vedou k devastaci pralesa.

Pokud bude kácení na Sumatře a Borneu pokračování současným tempem, do roku 2022 zmizí 98 % zdejšího pralesa, uvádí zpráva OSN. Děje se to, že domov lidoopů na Sumatře a Borneu mizí o třetinu rychleji, než se soudilo. Z 60 tisíc opů v roce 2002 jich zbývá asi polovina.

Indonéská vláda vyzvala svět, aby nelegální dřevo nekupovaly. Dva ze tří největších dovozců zavřeli smlouvu o verifikaci původu dřeva (EU před měsícem, USA loni, Čína nikoliv). Pěstitelé získávají půdu pro palmové plantáže nekontrolovaným pálením pralesa. V roce 2005 proto hořel prales na Sumatře 788krát. Podobný požár zničil v letech 1997 a 1998 na 5 milionů hektarů pralesa a zahubil třetinu orangutanů.

3,2 miliardy kilogramů bionafty se vyrobilo loni v EU. Unie je největším producentem, vyrábí asi 90 % světové produkce. Západní polokoule dává přednost bioetanolu; toho se loni vyrobilo zhruba 46 milionů litrů. (viz níže uvedený graf)

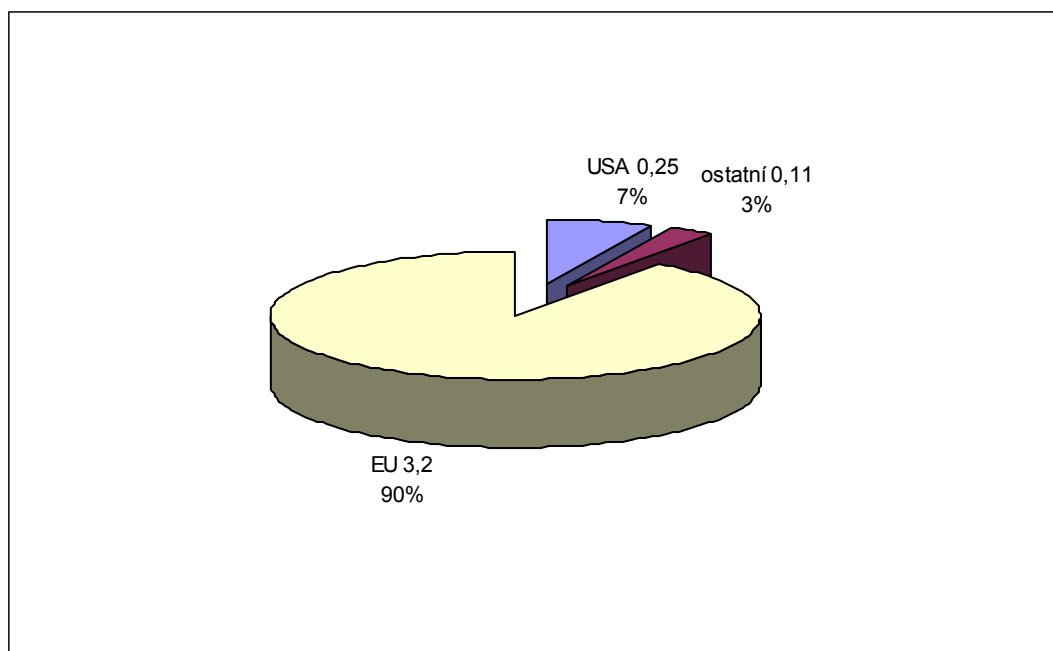
Bionafta se vyrábí z řepky olejky či sóji. OSN doufá, že zhruba za 15 až 20 let budou biopaliva naplňovat energetické potřeby lidstva z jedné čtvrtiny.^{XIX}

Tabulka č. 6: Produkce bionafty v EU (2005, v tisících tun)

1.	Německo	1 669
2.	Francie	492
3.	Itálie	396
4.	ČR	133
5.	Polsko	100
6.	Rakousko	85
7.	Slovensko	78
8.	Španělsko	73
9.	Dánsko	71
10.	Británie	51
	Ostatní celkem	36

Zdroj: Týden 21/2006

Graf č. 8: Produkce bionafty (2005, v milionech tun)

Zdroj: Týden 21/2006

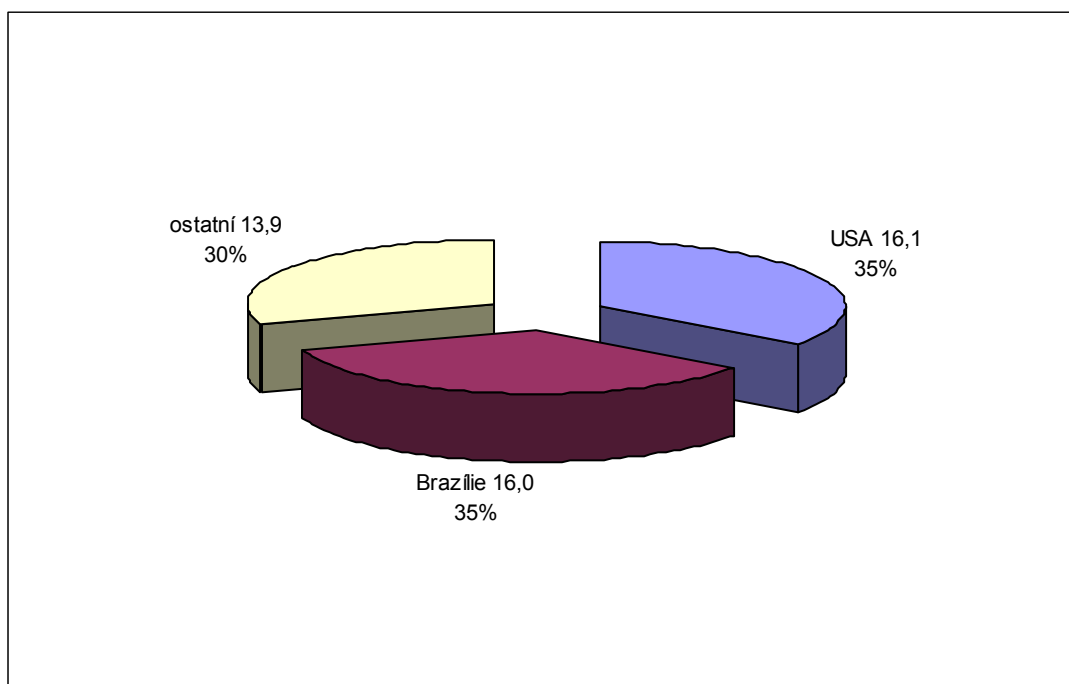
^{XIX} Týden 21/2006

5.3. Etanol

130 miliard litrů etanolu by měly podle George Bushe produkovat Spojené státy do roku 2017, aby snížily spotřebu benzínu. Vyrobit takové množství nejsou podle expertů USA schopny. USA si budou muset pomoci nákupy v Jižní Americe.^{XX}

Pro naplnění záměru by Bush potřeboval více než dvojnásobek současné celosvětové roční produkce palivového lihu, tedy necelou polovinu objemu největší české přehrady Lipno, která pojme asi 300 miliard litrů vody. Celá Jižní Ameriky, která používá jako surovinu pro výrobu lihu nejvydatnější plodinu, cukrovou třtinu, by Lipno plnila lihem při současné produkci zhruba za desetiletí.

Graf č. 9: Produkce palivového lihu (2005, v miliardách litrů)

Zdroj: Týden 11/2007

Odhady do budoucna: předpokládaná roční produkce v roce 2010

Střední Amerika a Karibik – 500 milionů litrů lihu

Kolumbie – 900 milionů litrů

Brazílie – 36 miliard litrů lihu v roce 2012

Peru – 120 milionů litrů lihu v roce 2010

^{XX} Týden 11/2007

6. Závěr

Jak se mohlo stát, že vývoj světa nabral tak nepříznivý směr? Přístup k novým zdrojům zvyšuje možnosti výroby a ústí do velkovýroby, což zvyšuje majetnost lidí a jejich spotřební úroveň, na druhou stranu však ničí bohatství a přizpůsobivost lokálních populací. Lidé si přestávají uvědomovat, že Země je tu pro všechny a že její prostor je omezený.

Země není nevyčerpatelným neznehodnotitelným zdrojem. V současnosti se spíše nacházíme ve fázi snahy, jak alespoň přežít negativní důsledky, které jsme přírodě i sami sobě způsobili, mnoho chyb už se nedá napravit.

Nepříznivé dopady lidské činnosti na životní prostředí si uvědomuje stále více lidí, ale cesta od uvědomění si nutnosti chránit přírodu k činům je nekonečně dlouhá. Každé zaváhání, pasivita v tomto směru však lidstvo přibližuje k neodvratnému konci, protože většina přírodních zdrojů je neobnovitelná, po zničení už se nedá reprodukovat.

Všechny aktivity, na všech úrovních by měly směřovat k zavádění zásad trvale udržitelného způsobu života. Především je však nezbytné: myslet globálně a jednat lokálně.

Pozastavuji se nad tím, jak musí být ekologicky náročné dovážet například francouzskou vodu Evian přes půl světa do Japonska, když Japonci mají svoje zdroje minerálních vod. Proč dovážíme z Dánska do naší republiky máslo a my zase odvážíme máslo do Dánska? Takovýchto případů je spousta. A to je o ekologii, o šetrném zacházení s přírodou.

Pevně věřím, že i tato práce může přispět k většímu zamyšlení a taktéž pomůže informovat větší množství lidí, kteří si začnou uvědomovat důležitost globálních problémů a jejich následků pro nás všechny. Dostat tyto ohromné problémy hlouběji do našeho povědomí, by mělo být hlavním cílem veškerých osvětových programů.

7. Shrnutí

Tato bakalářská práce se zabývá výkladem globálních problémů, které se týkají celého lidstva. Jejím cílem je podat ucelený přehled této problematiky a nastínit některá její fakta. Práce vymezuje základní pojmy jako je globalizace, populační exploze, oddlužení, globální oteplování či biotechnologie.

Práce zahrnuje nejzásadnější globální problémy dneška, které se podle původce děje dají rozdělit na 3 skupiny. A to přírodněsociální, intersociální a antroposociální.

První skupina obsahuje problémy které plynou z narušených vazeb mezi přírodou a civilizací. Mezi tyto problémy je řazena problematika zdrojů, populační problém a ekologický problém. Ekologickým problémů je věnována větší pozornost ve druhé části práce.

Další skupina popisuje intersociální problémy, které jsou spojeny s otázkou globálního soužití lidstva v podmínkách různých hodnotových kritérií. Stručně jsou popsána témata jako světové války, zadluženost a zaostalost rozvojových zemích.

V poslední skupině se práce zabývá antroposociálními problémy, které obsahují problémy sociální a kulturní. Jsou zde řazeny problém terorismu, problém šíření HIV/AIDS a problém chudoby.

Malé části je na konci bakalářské práce věnováno také biotechnologiemi.

Klíčová slova:

globální problémy, globalizace, populace, podvýživa, ropa, životní prostředí, globální oteplování, zadluženost, chudoba, epidemie, terorismus, ekologický problém.

8. Summary

This bachelor thesis deals with global issues that concern the entire mankind. Its purpose is to offer a complete overview of this problematic and outline some of the facts. The thesis defines the key terminology, such as globalization, population growth, debt reduction, global warming and biotechnology.

The thesis covers the most fundamental contemporary global problems that can be divided into three groups: eco-social, inter-social, and antropo-social.

The first group consists of problem that stem from the broken relationships between the nature and civilization. These problems include natural resources, population explosion and environmental issues. Environmental problems are treated in greater details in the second part of the thesis.

The second groups analyzes the inter-social problems that are connected to questions of global coexistence of the mankind in the conditions of differential value criteria. Themes such as world wars, global debt and backwardness of developing countries are discussed.

The third part deals with antropo-social problems that consists of social and cultural issues. These include terrorism, HIV/AIDS proliferation and poverty.

Biotechnologies are discussed briefly at the end of the thesis.

Key words:

global problems, globalization, population, malnutrition, oil, environment, global warming, insolvency, poverty, epidemic, terrorism, ecological problem.

9. Použité zdroje

- 1) KAŇÁKOVÁ N., *Globální problémy*. Ostrava 2004, ISBN 80-248-0681-9
- 2) ANTOŠOVÁ N., *Globální problémy lidstva*. Ostrava 2006, ISBN 80-248-1048- 4
- 3) NOVÁČEK P., HUBA M., MEDERLY P., *Ohrožená planeta na prahu 21.století* Olomouc 1998, ISBN 80 – 7067 – 859 – 3
- 4) Encyklopedie Wikipedia.com, [online]. [cit. 2007-2-26].
Dostupné na : http://en.wikipedia.org/wiki/World_population
- 5) Population Reference Bureau, [online], [cit. 2007-02-26]
Dostupné na : <http://www.prb.org/pdf06/06WorldDataSheet.pdf>
- 6) Population Reference Bureau, [online], [cit. 2007-02-26]
Dostupné na :
<http://www.prb.org/Educators/TeachersGuides/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx>
- 7) Informační centrum OSN v Praze, [online], [cit. 2007-04-05]
Dostupné na: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy>
- 8) Informační příručka Spravedlivé oddlužení. Praha: Ekumenická akademie Praha. 2003
- 9) Globální problémy a rozvojová spolupráce, vydal Člověk v tísni 2005, ISBN 80-86961-00-1
- 10) JEHLIČKA, Petr; Tomeš, Jiří; Daněk, Petr (ed.) (2000): Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie. Praha, (str. 28-58) 80-238-5566-2

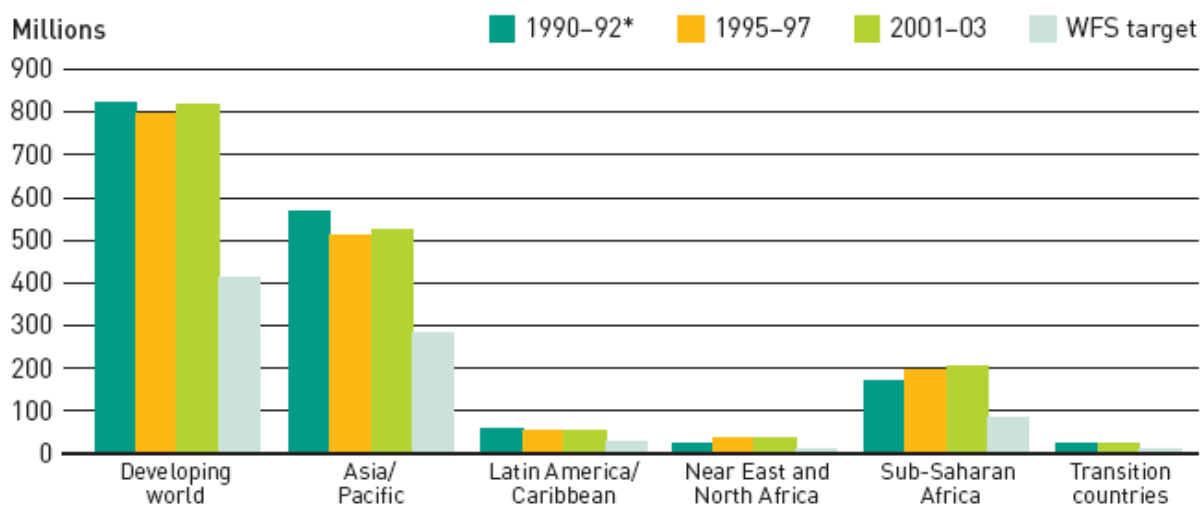
- 11) Jeníček, V., *Globální problémy ve světové ekonomice*, Praha 1998, ISBN 80-7079-166-7
- 12) National Geographic, září 2004, Vypněte topení na celé planetě, autor Tim Apoenzeller
- 13) Nátr Lubomír, *Země jako skleník; proč se bát CO₂?*; Praha 2006; ISBN 80-200-1362-8
- 14) Gore Al, *Země na misce vah*; Argo 200; ISBN 80-7203-310-7
- 15) Norberg Johan; *Globalizace*; Praha 2006; ISBN 80-86389-44-8
- 16) Dlouhá Jana, Dlouhý J., Mezřický V., *Globalizace a globální problémy*; Praha 2006, ISBN 80-87076-01
- 17) United Nations Programme on HIV/AIDS, [online], [cit. 2007-04-15]
Dostupné na : http://data.unaids.org/pub/epireport/2006/2006_EpiUpdate_en.pdf
- 18) Kadrnožka J., *Energie a globální oteplování*, Brno 2006, ISBN 80-214-2919-4

Seznam příloh:

1. **Příloha 1:** Podvýživa
2. **Příloha 2:** Lidé trpící podvýživou (2001 – 2003, v milionech)
3. **Příloha 3:** Růst světové populace mezi lety 1750 – 2150
4. **Příloha 4:** Rozdělení světové populace podle regionů (1800 – 2050)
5. **Příloha 5:** Podíl obyvatelstva žijících ve slumech
6. **Příloha 6:** Ceny válek (v miliardách USD, přepočteno na hodnotu dolaru v roce 2003)
7. **Příloha 7:** Výskyt HIV (2004)
8. **Příloha 8:** Klasifikace zemí světa podle Světové banky

10. Přílohy

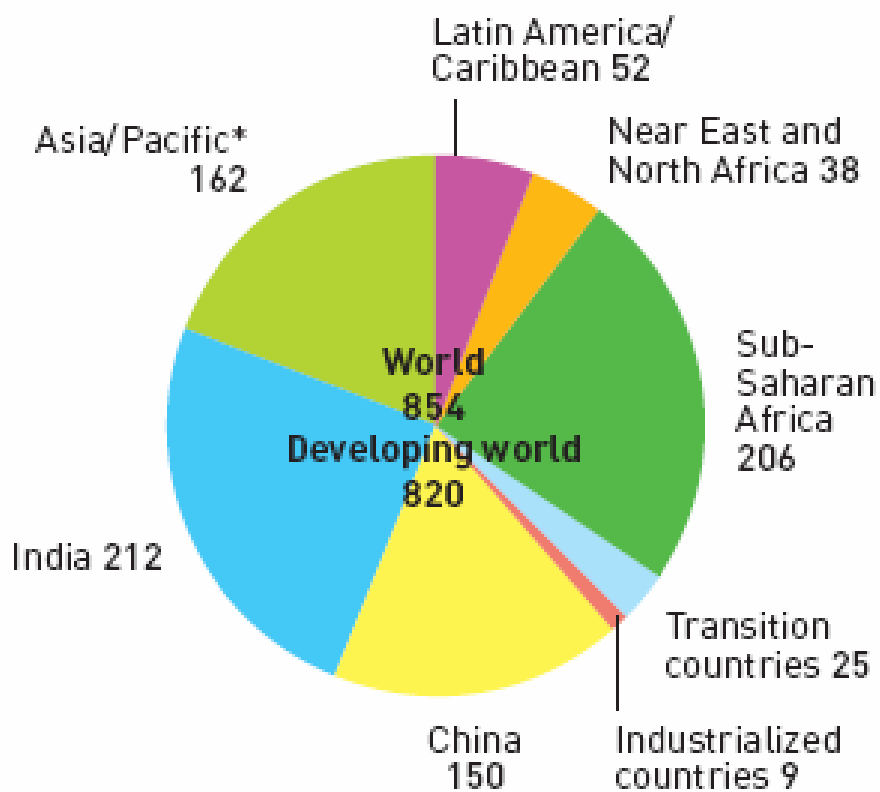
Příloha 1.: Podvýživa (v milionech)

Zdroj: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) [online]

[cit. 2007-03-15] Dostupné na: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0750e/a0750e02.pdf>

Příloha 2.: Lidé trpící podvýživou (2001 – 2003, v milionech)

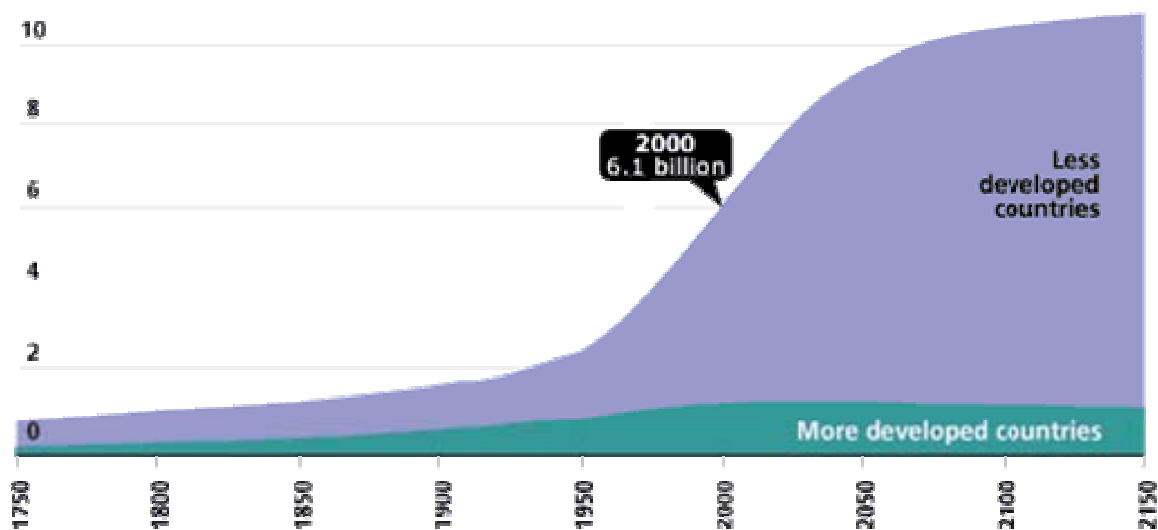
* kromě Číny a Indie

Zdroj: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) [online]

[cit. 2007-03-15] Dostupné na: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0750e/a0750e02.pdf>

Příloha 3.: Růst světové populace mezi lety 1750 – 2150

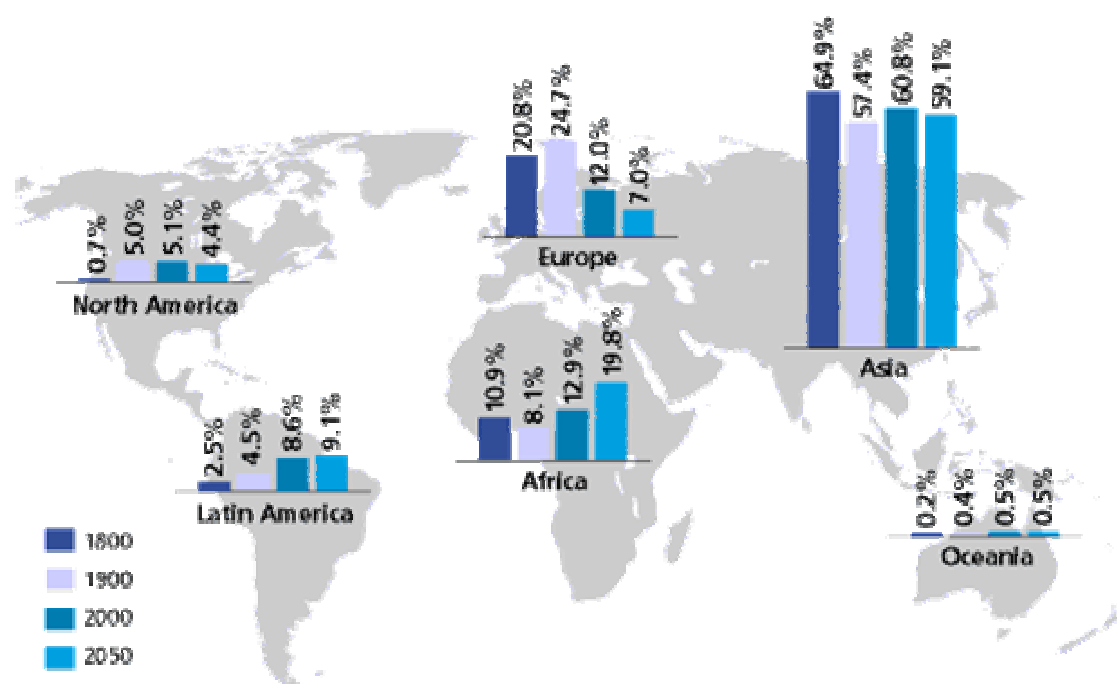

Zdroj: Population Reference Bureau (PRB) [online] [cit. 2007-03-05]

Dostupné na:

<http://www.prb.org/Educators/TeachersGuides/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx?p=1>

Příloha 4.: Rozdělení světové populace podle regionů (1800 – 2050)

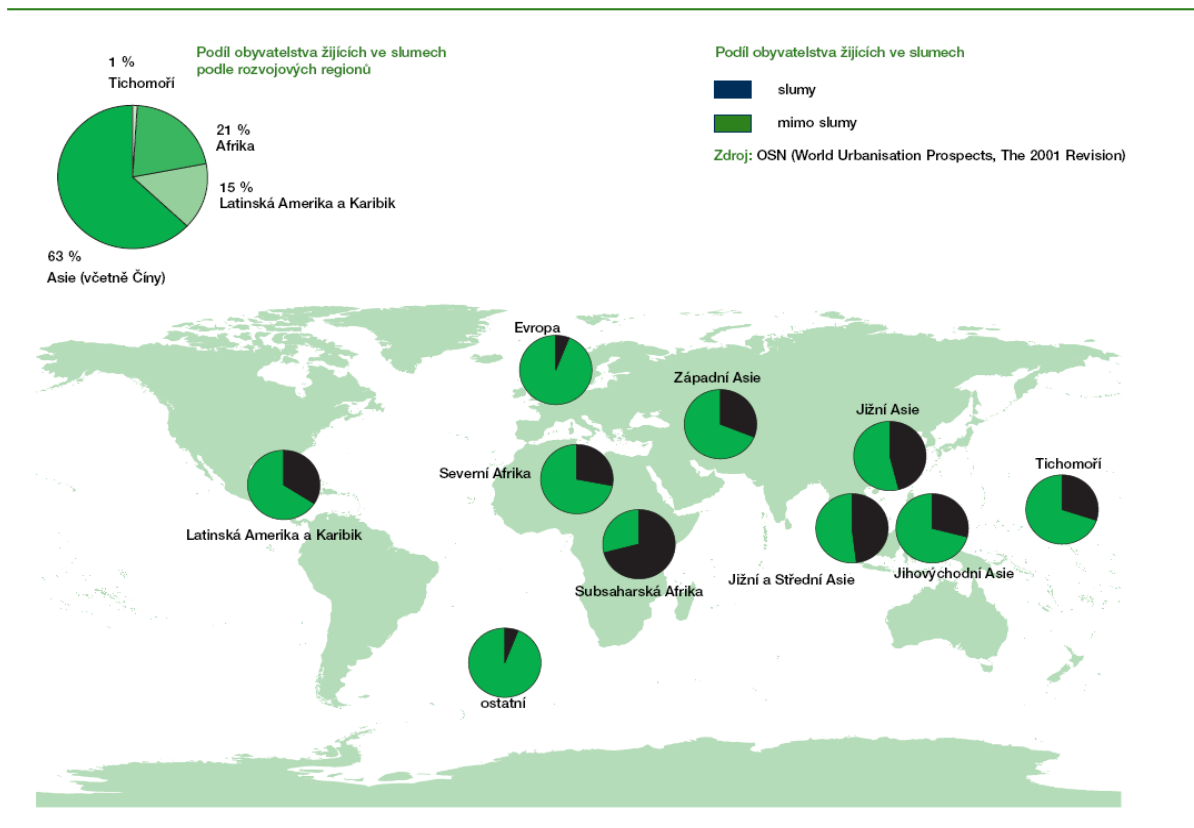

Zdroj: Population Reference Bureau (PRB) [online] [cit. 2007-03-05]

Dostupné na:

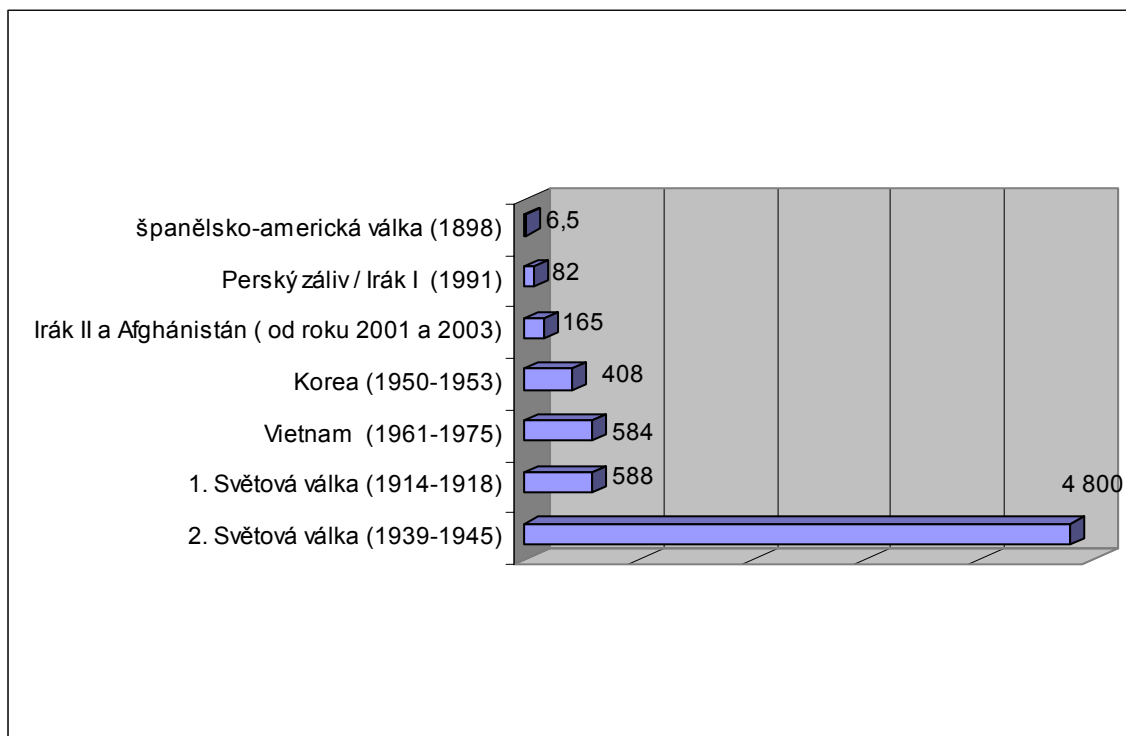
<http://www.prb.org/Educators/TeachersGuides/HumanPopulation/PopulationGrowth.aspx?p=1>

Příloha 5.: Podíl obyvatelstva žijících ve slumech

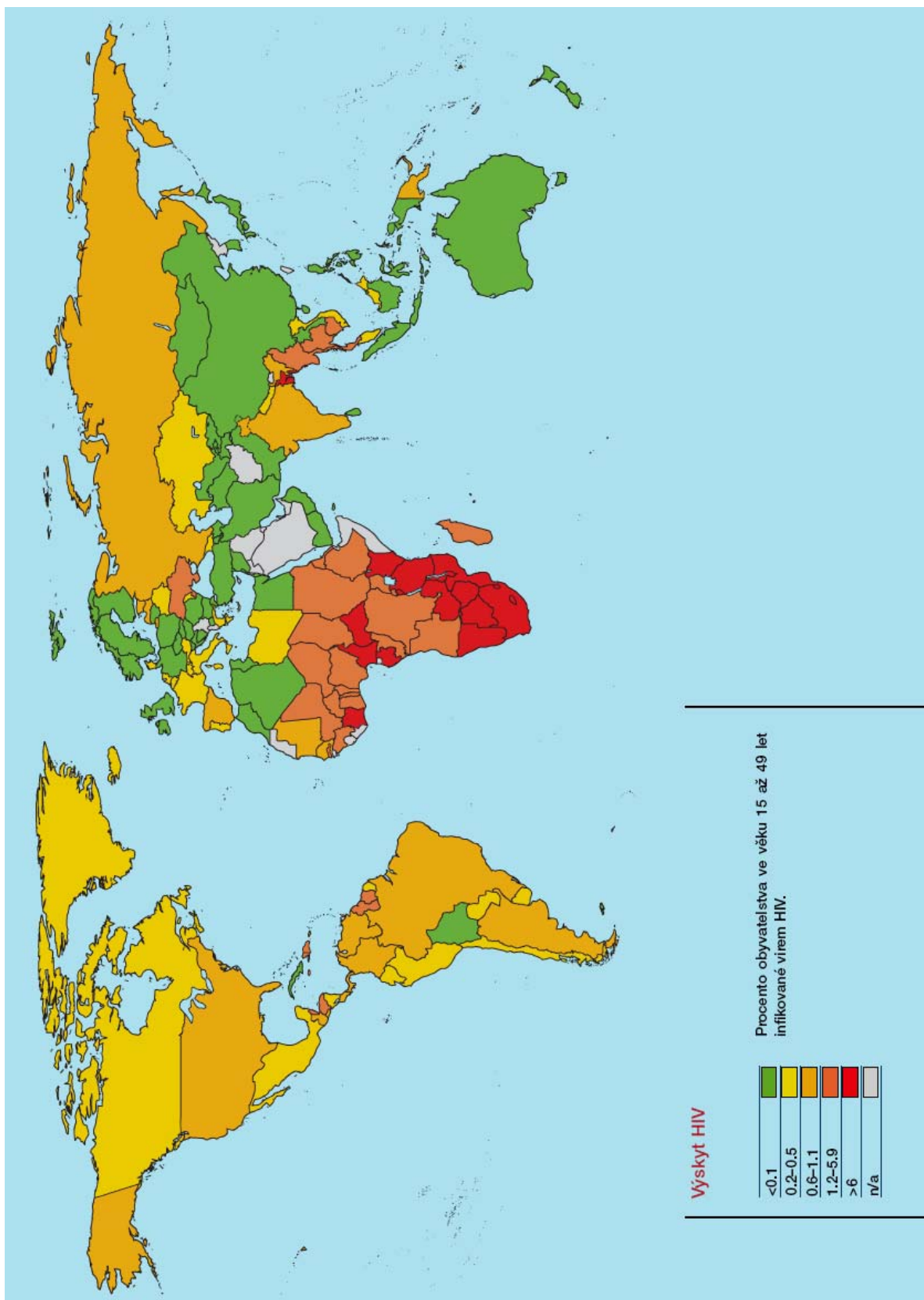
Zdroj: Globální problémy a rozvojová spolupráce (ISBN 80-86961-00-1)

Příloha č. 6: Ceny válek (v miliardách USD, přepočteno na hodnotu dolaru v roce 2003)

Zdroj: Týden 21/2004

Příloha č. 7: Výskyt HIV (2004)

Zdroj: Globální problémy a rozvojová spolupráce, Člověk v tísni 2005, ISBN 80-86961-00-1

Příloha č. 8: Klasifikace zemí světa podle Světové banky

kategorie	HDP v USD na osobu v roce 1998	počet států	příklady
Země s nízkými příjmy	Méně než 760	63	Indie, Vietnam, Keňa, Nigérie, Haiti
Země s nižšími středními příjmy	761 – 3030	57	Čína, Egypt, Peru, Rumunsko, Thajsko
Země s vyššími středními příjmy	3031 – 9360	37	Turecko, JAR, Mexiko, ČR, Brazílie
Země s vysokými příjmy	9 361 a více	53	Německo, USA, Kypr, Kuvajt, Izrael

Zdroj: JEHLIČKA, Petr; Tomeš, Jiří; Daněk, Petr (ed.) (2000): Stát, prostor, politika.

Vybrané otázky politické geografie. Praha, (str. 46) 80-238-5566-2